

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_228167

UNIVERSAL
LIBRARY

الحمد لله

که بزرگترین فرمات گلزار و جبرسان درین زمان بمنیت نشان نازش کتاب عشق

سطر (قلمی موسوم به)

مُرخاب عشق

من تصنیف

لایزاله کعبه شکر کی قلند ز نور محلی شاه پایتخت دکن مخاطب امیر اشعرا

باہتمام

جناب لوی سید رحیم الدین صاحب

در مطبع مشرق الاسلام نئیوی طبع آراستہ کرید

یافتاح و تمییز
— (۳) —

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(۴)

ثنوی موسومہ بہ سُرخاب عشق معروف بہ سہنی و مہی وال

<p>عسل لب سہنی و مہی وال گریاں بہوات نوشخندان صم بکیم بلسان معلول پنہ اکم بر بہت سخن گزاراں پنہ لیکن برہ تو پویش باز د بر عرش پر مکتس زاید لیکن زور تو دور مانده کہہ کنند کاه را کشیدن</p>	<p>اے درہ وصف ذات تو لال قاصر زینات تھلمندان در وصف تو بندگان مقبول در یوزہ گر تو تاجداراں سبحان خیال گھر پہ تاز د حمد تو بفہم کس نیاید ہر چند قلم عرق فشانده در دشت مدیح تو دویدن</p>
--	--

موسومندان
ثنوی کو کہنا بہ شاعر
در ثنوی و الم مہی و
سہنی و مہی وال
بہ سہنی و مہی وال
کہا کہ مہی و سہنی

لب را به شنای تو کشاد
 در مدحت تو سخن فلک ندان
 جبار و نذل و ذوا بجلالی
 از دشمن و دوست کار سازی
 فارغ ز لباس و منکر قوتی
 واری نه نظر لطاعت کس
 بر ما ز تو صد هزار رحمت
 بر ما در فیض های تو و ا
 با ما ز تو وعده بهشت است
 بر ما ز تو وقت حور و غلمان
 گفستی که منم معبود مسبود
 جز من ز شما کس خدا نیست به
 و تاب و رحیم و داورم من
 آنم که برده جان سپارم
 از قطره باکم نمایان
 خلاق منم درین سخن نیست
 زیاست کجاست و غورم
 و ازید امیدشش از من
 جز من نبود کس همپسان

بر سقفت فلک قدم نهادن
 بر عرش بریں رسن فلک ندان
 حی و قیوم و لایزالی
 و ز ناز و نیاز بے نیازی
 خلاق جهان و لایموتی
 عدلت نیکند رعایت کس
 از ما تو شرک و کفر و بدعت
 کفران نغمه تست از ما
 از ما نظر سوسمی گشت است
 ما غرقه رو د بار عصیان
 دانیدم او دود و مسجود
 رزاق بجز من از شما نیست
 قهار و کریم و داورم من
 آنم که ز زنده جان بر آرم
 مرغ و ماهی و جن و انسان
 با خلق بحال دم زدن نیست
 باشید بحجبند در حضورم
 چونید کلید بخشش از من
 خالق رازق رحیم و رحمن

بسم الله الرحمن الرحیم
 اینها را در روز شنبه و چهارشنبه
 بخواند و در روزهای دیگر
 هر که بخواند و در روزهای دیگر
 اینها را بخواند و در روزهای دیگر

دارائے جہاں بود نہ جز من
از قبۃ ماہ تا ماہ ہے

حل شکل کس شود نہ جز من
بیند ز کیست بادشاہ ہے

مناجات

بر رحمت خوشتن نظر کن
بخشاد فضل خویش بر من
درده کہ شود چو شہد کا مم
افزون شودم ز متیش ذوق

یار نہ بجز من منظر کن
در آتش دوزخ منم میفلن
ساقی زئے طور جامم
تا شغمہ نعت بنجم از شوق

در نعت سرورالم و خواجہ اکرم مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم

مداح پیمبر خدا ایم
بعدش نہ رسول حق فرستاد
فرمود چو حساتم البتین
در راہ شنائے او چہ بلویم
صحفش نہ نسخ ز صحف پیشین
زین صحف گرفتہ درس تعطیل
غم نیست ز تیرگی مرقد
قد کش ز ہمہ رفیع باشد
گیریم زد دستش آب کوثر

دیوانہ نعت مصطفیٰ ام
بر قوم پرٹی و آد میزاد
داور بہ تنائی آن شہ دین
زین پس بدیع او چہ گویم
دینش افضل ترین ز ہر دین
توریت ز بور و ژند و اجیل
ما ایم ز امت محمد
در روز جزا شفیع باشد
انشاء اللہ بر روز محشر

۴
یہی تو جوہر حق آسم
مکتب کوثر
غلامی لاری
سین برہہ صحف پیشین
۵
مکتب کوثر
سین برہہ صحف پیشین
۶
مکتب کوثر
سین برہہ صحف پیشین
۷
مکتب کوثر
سین برہہ صحف پیشین

همراه رکاب شاه اُمت
 گر چهره ز طاعتش ستا بیم
 هر شب برسان درود و تائب
 اس ساقی آفتاب پیکر
 تا مدحت پیر خویش گویم

تا زیم بسوئے قصر حبت
 از نار سقر حلاص یا بیم
 از ما بر رسول و آل و اصحاب
 مے ده بمن از حُم قلند
 رخ را بشط شناس شویم

تبرک خستن این بقبت غوث علی شاه قلندر مرشد خویش صفا کیش

شکی نه خروش جوش کم کن
 گو یافت ز بو علی قلند
 از غوث علی منم علامی
 جز مشرب او ز مشرب غیر
 کافیت بهر دو عالم این چار
 زین چار نه روئے خویش تا بیم
 تا غوث علی شد است پیرم
 این پیر شفیق و مهربانم
 با من هر چیز بے طلب داد
 یک شب بمن آن خدا مقرب
 بزگو که چه هست آرزویت
 گفتم ز کرمیم البتسا کن

از غوث علی شمارم کن
 ایوان بهشت و جام کوثر
 دستے ند هم بنخاص دعای
 مایل نشود لم در بن دیر
 قرآن مرشد رسول و غفار
 صد چیز ازین چهار یا بیم
 قایغ ز در شه و وزیرم
 بخشید نعیم دو جهانم
 از مهر قلندر م لقب داد
 فرمود پس نوا فل شب
 تا گوش کنم بگفت گویت
 شیرین سخنم شود دعا کن

باشد بدین صد از زبانم
 جائے کہ وزد ہوائے فکرت
 آنجا نرسد خیال سبحان
 بر بام سپہریائے عقلت
 در دور تو امن آنجا نیست
 بنید چو شب سیاہ را ہی
 در عهد مبارک تو شاہما
 از موج صبا شود نہ ابر
 نامے کہ فروغ او چو ماہ است
 یارب بطویل نہ تو و نام
 مقہور شود حسود جاہش
 تا ہست قیام آسمان را
 ساقی ز شراب مست گردان
 دہ بادہ چو لالہ چمن زاد

از وصف تو ہم بعید ما تم
 جائے کہ رسد صدائے فکرت
 سجاں یک سو کہ فکر لہان
 محکم ز حیل نائے عقلت
 رہن کہ رفیق کاروانست
 نیز د ماہش بداد خواہی
 در دور تبارک تو شاہما
 برگ گل و شاخ سنبل تر
 عثمان و علی و خان و شاہ است
 زین شاہ بود شن جہت رام
 ساید فلک دُر کلاہش
 بنیم شہ و شاہ زادگان را
 عالی الطبع نہ پست گردان
 تا وصف کنم ز حیدر آباد

در بیخ اول یعنی بزواہ

در وصف شہر حیدرآباد فرخندہ بنیاد

اے گلشن شہر حیدرآباد
 ہر مردوزن تو حور و غلمان
 ہر قصر تو بر فلک رسیدہ
 چیزے کہ نیافتہم بحبت

از سیر تو خلد رفت از یاد
 در بان در تو ہست رضوان
 ہر نخل سدرہ آرمیدہ
 اینجا رسد بغیر محنت

سہ
 ساری راہ رود در نواہ یعنی در
 زادہ نظامی
 خیال دار کلمت کشا ہی سنی
 سب تبار صنیہ ماضی است یعنی
 بزرگ شدہ نام یکے از سوزہ یعنی
 قرآن مجید
 مطلع مجموعہ اینچہ کہ کہن بہرین
 چون نوح بن زاد لالہ بن زاد
 چہ کہ لالہ محبت نیرا باشد

آید پس رانیکه چار مینار
 این نخته عمارت قدیم است
 زین شهر کجا بود سرافراز
 از چار کمان شهر شهرت
 فیاض همه امیر این شهر
 نام علما اگر شمارم
 این نامه مختصر شود طول

این رانم ستون چرخ پند
 بایش برو ضه نعیم است
 غزنی قم و اصفهان و شیراز
 شد در رے و چلچ و بلخ و صورت
 قطب اندیمه فقیر این شهر
 ذکر شعرا و گریه آرام
 سوش نشود سفینه مشغول

چلچ نام شهر است در توران
 که کمان او شهر است در بلخ
 ادراسان قلعه مکه بنام

ذکر بعض امرای حیدرآباد ملینوسوا

دوم که نخست از زراندود
 روش جو سوئے ارم خرامید
 آن هم جو بخله خست بنهاد
 هر چیز که خواستم عطا کرد
 یارب تا از سماست بنیاد

نواب صف افکنش لقب بود
 اقبال لدوله بمن گرانید
 از حضرت شاد ^{نام وزیر اول} شد دلم شاد
 فیضش زد دلم ر بود هر درد
 باشد امرای حیدرآباد

سبب تصنیف این فسانه آتش زبانه

شب نخته و ران محفل من
 گفتند بمن که اے نواسخ
 سو گند سرود دل نوازے

بودند جو بلبلان بگلشن
 دارد دلت از دوسخن گنج
 چون تو نبود سخن طرازے

دل نواز از اسما محبوب نام
 شعبه از توتی

گو پیر سری مگر جو آنی
 بجز سخت روان بهر سوست
 مدحت گر آستان شاهی
 فیاضی عهد آصف استی
 بنویس فسانه مہی وال
 ہر چند ز دم صدا کہ پیرم
 ناچار بچھ قلم گرفتہم
 باشد نہ دروغ این فسانہ
 شہریت پنج آب گجرات
 آباد بسا حل چناب است
 قبر است دروازین و مشتاق

لو لوئے محیط نختہ دانے
 گلابنگ معانی تو جا دست
 کن قبضہ ز ماہ تا مہنہ
 تاکہ نہ مے سخن پستی
 باشد ز تو یادگار کاین قال
 لیکن شنید کس نفسہم
 از فوج سخن علم گھر ^{سختی آوا} فتم
 دور است ز کذب این ترانہ
 مشہور نخلق زو حکایات
 پاکیزہ تر آیش از گلاب است
 آئینہ نظرہ عشاق

چنانچہ در تمام موضع کہ از قاف
 این باب درون می آید در زبان بعضی
 سیما مال منقول شدہ -
 کف دست مودت عرفی
 بشود کہ از زبان بر زو کف دست

مناجات

یار زورت کنون بنوام
 کاین نامہ شو و نجیب انجام
 از شیشہ بریز بادہ ساقی

باشد کہ نہ جزورت پنا ہم
 بہر آیات کشف و انعام
 در ساغر سیم سادہ ساقی

نہ بر کف دست من کہ نوشم
 و ز مستی او قبصہ کو شم

آغاز داستان نغمین عنوان

زین قصه شد مچو راه جو یاں
 در بلدہ بلخ بود امیرے
 گردون ^{بکون} سرخویش بردش سود
 از سیم و طلا خزینہ با داشت
 می ثبت نہ از گھر تمنا
 زین درد ہمیشہ در آلم بود
 میکرد بہ نیم شب دعا با
 کاسے و اور من مراد من ده
 عمرش چو قزو و از چهل سال
 یعنی پسرش خدا عطا کرد
 بشنید چو این نوید عالی
 پرسید چو از تبسمش حال
 از جمله علوم بہرہ یابد
 کارے ز کفش چنان براید
 مفہوم شود ز طالع او
 تا نزد بہو اے او بہر سو
 در عشق شود بلند نامش

گفتند چنان فسانہ گو یاں
 بنظر ز ہر شہ و وزیرے
 عالی مرزا خطاب او بود
 انبار ز آگینہ با داشت
 بودش مگر از ^{القیات} پسر تمنا
 پیوستہ دلش بہ بند غم بود
 میخواست زایزد از بکا ہا
 بے خار گلے دریں چمن ده
 تا بیدمہ بلند اقبال
 از برج ستارہ را جدا کرد
 گنجینہ ز جو د کرد خالی
 برگفت کہ این بلند اقبال
 رنج راز خیال زشت تا بد
 مجنوں کہ حلقہ اشس در آید
 مجنوں کندش بہت پری رو
 در دشت و جبل بود چو آہو
 گرد و شہرت بخاص و عاش

چنان است با خالی
 ہر دل کرد از اشق خالی
 سودا خطا کرد تا بہت
 و گنہ خود وجع ہر دو آمد
 ع
 نغمین نام از حکم مار و تارا
 مراد از پسر

هرگز نهند کسش طاعت
 عالی چو شنید شانه بزمین را
 القصه پدر بر رسم اجداد
 آن ماه منج بلند اقبال
 از جمله علوم بهره ور شد
 عمرش چو زیست سال افزود
 هر روز بگلر خان تا تار
 گه گام زد بسوی صحرا
 میخواند گه بزم یارا
 از قیس زد گه ترانه
 گه خواند بشوق این غزل را

گویند شناس تا قیامت
 گفتا بخدا سپردم این را
 عنت مرزاش نام بنهاد
 یا کرد برون چو از دهم سال
 آنگاه ز هرفن و هنر شد
 بر خویش در نشاط بگشود
 می رفت برائے سیر گلزار
 از بهر شکار دام و دوا
 دیباچه عارض نگاهار
 میخواند ز همی گه فسانه
 بابر بط و دف به بزم صهبا

غزل

اے عشق بسوز حنا نامم
 اے عشق بیا بخانه من
 اے عشق غم تو خواهم از جا
 بیرون مکن از گنبد خویشم
 اے عشق نخواهم از خدای هیچ
 ساقی ز شراب پر تکالی

تا جاں بره تو بر فشانم
 تا در دل خود ترا نشانم
 هر چند زار و نا تو انم
 من زنده بمانم از نما نم
 کافیت غمت بدو جهانم
 هرگز مکن آب گینه خالی

تاریخی نکرده فال از شایسته
 وفیه و جبار بنجم کامین را
 گزیند غمی از مزارف پیشانی
 تار منی چو بند و این ارادته
 از تقاول
 شمع
 نیز از مشق و خیاخبر
 و بیلبه شاد آفرین لامور
 کرکے از اساتذہ تاجریج
 سلامت من از هر آردده ام
 بیایش تبیر آردده ام

اشب کتم آبخناں سیه مست   کاید نظر بلند و نه پست

واستان شنیدن مرزا عرتا و صاف سہنی از زبان سیاح و غائب
شدن سیاح از بزم سبب گل شدن مصباح

معجز قماں تختہ داناں
گویند کہ میرزا بیارے
می دید ز مویہا تماشا
ناگاہ زد و دید کشتی
چوں دید کرانہ باد بانش
موتے مژہ اش چو عارض حو
قدش سروے مگر خمیدہ
ز اطاس فرغل کہن و لیکن
رخش سخ و مگر چو تا بہ
پاکیزہ دیش و یک شتند
شیریں سخش چو آب کو ^{موتی شریانی}
ور دست عصائے چو صبل
میداشت کتاب چار در بر
ہر کسکہ برو سلام میکرد

شیریں سخناں و خوش بیانان
روزے بختار رود بارے
میخورد بشیر مال حاشا
کاید بلب اُمید کشتی
مردے بدر آماز میانش
ریش ^{بیشاد حدت} و سببت بان کافور
شالے بسرش وے دریدہ
رخسار چو گل شکن و لیکن
گردیدہ ز گرمی دو آہ
طبعش دریا مگر ^{عوان جان ناز} مگر
بخت کل فکرش از گل تر
گنج علمش گراں ز جندل
سخ وز دو کبؤد و اخضر
میداد جواب بادل سرد

۱۰
۱۱
۱۲
۱۳
۱۴
۱۵
۱۶
۱۷
۱۸
۱۹
۲۰
۲۱
۲۲
۲۳
۲۴
۲۵
۲۶
۲۷
۲۸
۲۹
۳۰
۳۱
۳۲
۳۳
۳۴
۳۵
۳۶
۳۷
۳۸
۳۹
۴۰
۴۱
۴۲
۴۳
۴۴
۴۵
۴۶
۴۷
۴۸
۴۹
۵۰
۵۱
۵۲
۵۳
۵۴
۵۵
۵۶
۵۷
۵۸
۵۹
۶۰
۶۱
۶۲
۶۳
۶۴
۶۵
۶۶
۶۷
۶۸
۶۹
۷۰
۷۱
۷۲
۷۳
۷۴
۷۵
۷۶
۷۷
۷۸
۷۹
۸۰
۸۱
۸۲
۸۳
۸۴
۸۵
۸۶
۸۷
۸۸
۸۹
۹۰
۹۱
۹۲
۹۳
۹۴
۹۵
۹۶
۹۷
۹۸
۹۹
۱۰۰

همچون بشر ار چه صور تش بود
 بر هر قدم سجود کرے
 مشغول دلش بایں نفاس
 عزت چو پدیں صفات دیدش
 چوں باد رسید پیش پایش
 زینجاست قریب کلبه من
 بالدر او که چوں تو شاہے
 آرم بحضور ما حصن را
 القصه پس هزار اسحاق
 عت سرمندش به تعظیم ق
 پرسید چو آسمش آل جوانمرد
 بعد از خور و نوش چوں نشند
 سیاح به سخن شکر ریخت
 افسانه هر دیار می گفت
 گه از سفر محیط دم زد
 تعریف گمرز ملک پنجاب
 می گفت چونچ آب ز نهار
 هر مرد ملک زنش چو حور است
 بخشند درم مسافران را

لیکن چو فرشته سیرتش بود
 هر دم ذکر و دود کرے
 بر لب اخلاص و سوره ناس
 بر گفت بخود که شوم دیدش
 گفتا پس کورنش و ثنا ییش
 گرداں ز جمال خویش روشن
 سازد ببراش بارگاهے
 چنینم سر سفره خشک و تر را
 آمد ببراش مرد سیاح
 نشانده پس هزار تسلیم
 الیاس تالوے بیان کرد
 قفل در خامشی شکستند
 هر حرف بچغش گهر ریخت
 کج خلقی روزگار می گفت
 گه حرف زدشت بش و کم زد
 بسیار نمود پیش اجباب
 باشد نه فرنگ و چین و تاتار
 پیرو بر ناس ذی شعور است
 در راه خدا دهند جاں را

تالیان ششم از نواحی پنجاب
 نمود یعنی دیدن کردن
 نیز آمده جامی
 تصوران بعد از از رویه زید
 زغال انحصار می نمودند
 یعنی می کردند
 تنگالی
 در میان این دو خنای نیست
 در اینجا مکتب میج نیست
 در اینجا می
 در استان پستار نشین
 هواداران هواداران

شهرسیت به پنج آب گجرات
 دیدم بخار شهر خانه
 دخت بدرش نشسته دیدم
 چشمم چو بماه رویش افتاد
 در سلک بشر درشس نفتم
 ز انسان نه جمال یافت انسان
 نازک ته او ز شاخ نسریں
 قربان مہ جبین تا باں
 افسون نگاہ چشم فتاں
 لعش زمین خراج بگرفت
 رشک مہش ارچہ بود رؤے
 ز اعداد حجاب عمر در یاب
 اسم پدرش کلال ہللا
 سیاہ ہنوز در سخن بود
 ناگاہ چراغ خانہ گل شد
 کردند چو باز شمع روشن
 خالی آمد نظر مقامش
 لیکن نہ سراغ او کس یافت
 ساتی چہ کنی بیا خبر گیر

صفت ز لہم شود نہ ہیہات
 واراد خداش جاودانہ
 از کوزہ بدست دستہ دیدم
 تار نظرم چو سویش افتاد
 اَلَا مَلِكٌ كَرِيمٌ كَفْتَم
 نہ جن و ملک نہ حور و غلمان
 سیس بدنش چو لوح سیمیں
 جان و دل خانمان خراباں
 خصم دل کافر و مسلمان
 ز لہش ز تار باج بگرفت
 ناویدہ مگر کنار شوے
 سہنی لقبش میان پنجاب
 حاوی بحدیث ہجو ملا
 کز نیچہ باد خاک آلود
 زیں وجہ بزم شور و غل شد
 سیاہ نبود در شیمیں
 کردند تلاش خاص و عامش
 برگے نہ ز باغ او کس یافت
 عشقم کہ با فلند زنجیر

دینہ ہرگز نہ نیت پرست داشت
 بانند عیون در شہر خیر و بد
 چون بر سر کھلی ز قویہ شرور
 زان خضر دل را در اراکون
 دم بدم بگردد بکبر و خند
 خند معنی مشکب
 مے نشین بالکسرت
 آشیانہ رفان موزان
 و معنی مطلق جائے ناظر
 باز با لہش ہمچو وہ جہان

بنواز بیک دوسا غم زود تا دور شود ز آه من دود

داستان تا دین عاشق شدن عزت به جمال سہنی پریمی مثال حور سیر

کن خانہ عاشقان نبر باد
 چوں طور بخواست قلب عشاق
 در شعلہ ستاں خسے نیفتد
 تیغت بیانت شود نہ احاق
 دارند فغاں بروز و شب ہا
 تر و بیت چہ قدر زدی بد لہا
 کن تیز نہ سنجہ جفا را
 ز نگیونہ فغاں زوند از لب
 زینساں گم شد کہ مہ شب تار
 بارید سر شک تلخ و می گفت
 چوں تو جہاں بود نہ طراہ
 واں نعمتہ معنی ز بونت
 واں پیرہن و ریدہ تو
 واں صحف کہ بود در کنارت
 واں چوب عصا سر بلندت
 گمیرد عوض از تورب ذوالمن

اے خسرو عشق ملک آباد
 برق تمت کہ ہست حرّاق
 در پنجہ تو کہے نیفتد
 تا جاں نبری ز جسم عشاق
 عشاق ز جور تو بلہسا
 کشتی چہ قدر جوان زیبا
 آموز و تیرہ و فنا را
 بشنو شہد اے تیغت مشب
 یعنی کہ ز بزم مرد سبتار
 عزت ز رسیدنش بر اشفت
 کاک پیر ستم ظریف و عیار
 آن سلبت و ریش بون گوت
 آن شاخ قد خمیدہ تو
 آن ساعد و فرق رعشہ دار
 آن سبجہ کہ بود چوں کندت
 ایوا کہ فریب داد با من

از زلفش زان لعل من بیک بارہ کون

عشق باقی نماند
 از آسمانہ پودہ چون باغ کشت
 در شعلہ ستاں خسے نیفتد
 تیغت بیانت شود نہ احاق
 دارند فغاں بروز و شب ہا
 تر و بیت چہ قدر زدی بد لہا
 کن تیز نہ سنجہ جفا را
 ز نگیونہ فغاں زوند از لب
 زینساں گم شد کہ مہ شب تار
 بارید سر شک تلخ و می گفت
 چوں تو جہاں بود نہ طراہ
 واں نعمتہ معنی ز بونت
 واں پیرہن و ریدہ تو
 واں صحف کہ بود در کنارت
 واں چوب عصا سر بلندت
 گمیرد عوض از تورب ذوالمن

تیغ غم سہنی ام بہ پہلو
 اے دشمن قلب پاکجازاں
 اے آفت جان عشق کیشاں
 چشمت ز خدنگ کندہ با دا
 جسبت خورش درندہ با دا
 خوابدہ بفرش گور باشی
 عجمت گذر د بشیون و شین
 ز نیگونہ ہزار ہا سخن گفت
 یارب تفت عشق سوخت جانم
 تیا چند بلب نیارم این راز
 تاکے گردنہ سینہ ام نحوں
 تا چند نہاں کخم ز باشلہ آتین
 تاکے لقمہ شود نہ مجنوں
 تا چند نہم نہ دست بر سر
 تا چند بگوچہ ہا نشینم
 تا چند بساں نقش دیوار
 تاکے سخنم چونا مراد اں
 یارب گوشے بیار ب مین

راندی و رمیدہ بہ جو آہو
 سرخیل گروہ فتنہ سازاں
 وے ناخن زخم سینہ ریشاں
 اعضائے تو وقت زندہ با دا
 چوں تو جہاں نہ زندہ با دا
 ہمسایہ مار و مور باشی
 با دارویت سیہ بدرین
 آخر حضور ذوالمنن گفت
 گردید چو سمرہ استخوانم
 تاکے کنڈایں ہما نیر و از
 تا چند نریم اشک گلگون
 تاکے سوز دشر نہ خانہ
 گردنہ خمر قبیلہ گاہم
 تاکے بنم نہ کوہ و ہاموں
 تاکے نر تخم بسینہ شتر
 تاکے در دلربانہ بینم
 بندم نہ دہان خود ز گھٹار
 فریاد بشام و بام داداں
 گرم آہ کہ سوخت قالب مین

لغنام از خاران و این شکرک
 است در پای دہنسی -

دست بر زندان کنایہ از
 بجاری و جرمی -
 لعل خیل سردار و قافلہ سالار -

نورانی معنی
 معنی نعلت از شدہ نعل و
 نیست معلوم کہ چنین نعلت خواہد بود

مجلس خاکی

مجلس خاکی مجمع روح بنیان
 خان مجمع غم و بان جوب
 زودی
 غمناک باش چون شکر شرم
 بیارست شکر گل ز غمناکیم

در دست بقلب بے قرارم
 این درد که داد بادل من
 یارب ز کجا پس من افتاد
 یارب ز کجا بفرم افتاد
 یارب بکه درد خویش گویم
 یارب سوزد دل شب و روز
 دل ز آتش غم کیاب گردید
 این غم ز کجا بسویم آمد
 این شعله بکاه من که انگند
 این سنگ که زد بسینه من
 وصف که بود عقل و هوشم
 بهر که لب رسید جانم
 زلفی که رسن باسیم انداخت
 درد انجبرش ز درد من نیست

سکان به از غایت از غمی و غمناک

خیزد گرد ازین نزارم
 وین گرد که زد بمنزل من
 ترک غم عشق خانه بر باد
 کهسارالم بسان فرهاد
 درمان دل خود از که جویم
 زین شعله عشق خانماں سوز
 خون رگ جانم آب گردید
 رهبرن ز کجا بگویم آمد
 وین خار براه من که انگند
 بشکست که آب گلیت من
 بهر که متاع جان فروشتم
 یاد که بجزخ زد فغانم
 عشقی که برائے غارت من تاخت
 چشمش بر خان زرد من نیست

مخاطب به نسیم

از بلخ برد بسوی گجرات
 برگو پس کور نشات از من
 دل برد فسانه جمالت به

اے پیک نسیم از غنایات
 با سہنی رشک ماہ روشن
 کاسے حور مجن لازمالت

صد کردہ بدل ستمِ حدیثیت
 سما کے زلالِ من تعنا فل
 دُور از رُخِ خودِ حجابِ بنما
 مَرگانِ سیاہِ تابِ بنما
 معنی زلفِ سیاہِ بنما
 واں کو کبِ مشکِ فامِ بنما
 لعل لبِ می پرستِ بنما
 یکسو دلِ و جاں کہ دینِ ایماں
 بگذا از خیالِ بہمنِ و دسے
 بے جلوہ او شوم نہ مسرور

از تیر نبود کمِ حدیثیت
 تا چند ز حالِ من تعنا فل
 ز خسارِ شبے بخوابِ بنما
 آن ز گسِ نیمِ خوابِ بنما
 آن معدنِ مشکِ گاہِ بنما
 آن قامتِ خوشِ حرامِ بنما
 آن غمخیزِ چشمِ مستِ بنما
 قرباںِ کینمتِ کہ تا دلِ و جاں
 ساقیِ در دہِ پیالہ مے
 از پردہ بر آردختِ انگور

داستانِ در خوابِ دیدنِ عزتِ جمالِ سہنیٰ ماہِ طلعت

شبِ بہتِ شفقِ در و منداں
 شبِ بہتِ حیاتِ جاں گدازاں
 از جلوہ شمعِ دشتِ ایمن
 آید پئے دیدنش چو خورشید
 در خوابِ بردِ بعا شوقِ زار
 بخشد بفرقِ گشتہ خوگر
 روشن کن شاہِ راہِ وصلِ است

شبِ بہتِ دوئے در و منداں
 شبِ بہتِ نشاطِ عشقا زان
 فرخندہ شبے کہ گشت روشن
 فرخندہ شبے کہ صبحِ ہر عید
 فرخندہ شبے کہ بوئے دلدار
 فرخندہ شبے کہ وصلِ دلبر
 این نیست بشو بگاہِ وصلِ است

چوں حور ز فرق تابا بود
 زین پیش گنومیش سراپا
 زین گونه چو حسن دید بیدل
 آمد چو بخود بپایش افتاد
 زینیاں که ترا جمال بخشید
 زینیاں که فروغ حسنت افزود
 زینیاں زنگه که خجرت داد
 زینیاں که بلند کرد قدرت
 زینیاں که نیاز و ناز دادت
 ایباں قسمت باں خداوند
 بر گو با من که از کجائی
 دیدم بزین نه چوں تو انساں
 از نام و نشان خود خبر ده
 کن گو هر خویشتن نه پنهان
 آگاه کن از نهفته رازم
 یا گو هر جاں دهم برا هست
 ای حرف چو از زبان شتاق
 گفتا که حرا دروغ گوئی پ
 باشد خلفی که از تو سگر

آینه قدرت خدا بود
 گنجد نه بکوزه آب دریا
 بر خاک تنید همچو بسمل
 از عجز بگفت کاس پر نیراد
 زینگونه که زلف و خال بخشید
 زینیاں که لببت بشکر آلود
 زینیاں زمره که لشکرت داد
 زینیاں جہاں که کرد صدمت
 نخل ز قد سر فراز دادت
 کردت که ز نقد حسن خور سند
 از سطح زمین که از سمائی
 حوری که ملک پری که غلماں
 با تلخ دهان من شکر ده
 زین عاشق جاں نثار ایجاں
 تا در ره منزل تو تا زم
 یا بوسه زخم مبارک گاهت
 شنید بلاکے جان عشاق
 حاشا که نه راه راست جوئی
 دارد که ز شیر دایه لب تر

لے بخود بخش آسمان سنا
 بهوش آسمان دین صلیبت
 از خود رفت

لے اطلاق علماں که مغز آرا

لے کنایه از ذات

لے کنایه از مشرق

از گرمی و سردی زمانه
 جز صوت دف و چغانه و چنگ
 نادیده بغیر صحن حسانه
 نادیده شرار آتش جوع
 از خانه قدم زده نه بیرون
 چون او نوخیز و نازک اندام
 اسه مایه ناز و والد و مام
 دارد نه کرانه قلزم عشق
 عشق است عدو و خودین ایام
 عشق است حریق جان و لها
 از عشق هزار داستانست
 چوں تو این بار برنتا بد
 دادی ز خدا مگر چو سوگند
 شهرسیت شنو میان پنجاب
 آنجاست ریاض مسکن من
 نام سہنی بہتادہ ملا
 از وصل من از خیال داری
 بشتاب دم سحر بسویم
 من منتظر بشاہ را ہم

نشیندہ دو گوش و فسانہ
 از عشق نواختہ نہ آہنگ
 از بلبل و زاع آشیانہ
 ناخوردہ بغیر آب مخلوع
 نادیدہ جبال و بحر و ہاموں
 در جادہ عشق کے ہند گام
 از عشق میار برزباں نام
 گرد نہ فروط لاطم عشق پند
 عشق است ہزار فتنہ سامان
 صد شعلہ زند باب و گلہا
 وز وصل و فراق صد بیانست
 چوں تو زرتش نشان یا بد
 تا بر تو گویم اسے برومند
 نامش گجرات خلدش القاب
 آنجاست کل نشیمن من
 اسم پدرم کلال
 و آرزوے جمال داری
 تا گرم شوی ز مہر رومی ہم
 استادہ بکام بخشش چاہم

۱۔ جوقی کو خوشنودہ و خوش
 ۲۔ دیار اول بلبل و زاع
 ۳۔ علمے کاکسہ زشتہ بیوینی راز
 ۴۔ بیخبطہ آردہ نام
 ۵۔ کوش جانم عدوت کو ہر اسرار شود
 ۶۔ از ہر قسم مہر و زشتاں ہونیز
 ۷۔ القاب ہجرت و محل نغز ہنر نام
 ۸۔ او شہد میں ہندی
 ۹۔ باد سے موم القاب شود
 ۱۰۔ حق ہو سبت بوقت زاری نام
 ۱۱۔ مود نامی ہندی
 ۱۲۔ کلہ بخش نام چاہے کہ کو بائی
 ۱۳۔ کام بخش نام مہر عدوت

عاشق نشود ز غم پریشاں
 گردید بصدخوش بیدار
 ز خسار آب اشک تر کرد
 در باغ بهار خویش دیدم
 یارب بنشانی مرا بجویش
 ساغز بلا دسهنی ام ده
 اوصاف جمال او نویسم

از سنجی ره شوهر اسان
 این خواب چو دید آن لنگار
 حیرت زده هر طرف نظر کرد
 می گفت نگار خویش دیدم
 یارب برساں مرا بسویش
 ساقی مئی یاد سهنی ام ده
 تا نسخه حال او نویسم

داستان در ذکر سهنی و وصف شهر گجرات حله صفات

افسانه طراز حسن و الفتن
 این نقش چنان بصفحه ضم کرد
 آتش بهشت داده صد تاب
 حسن و عشق است از معانیش
 گوید رضواں بهشت ثانیش
 قصر و باش قصور جنبت
 هر کاخ سفید چون کلا نوره
 پاکیزه رهش ز قلب ز راه
 غیرت ده ساکنان کشمیر
 چون اهل فرنگ مردوزن با

بر راشت چو سر ز خواب رحت
 زمینیاں بسر ورق رقم کرد
 کمان خطی که نام اوست پنجاب
 شهر سیت چو خلد در میانش
 گجرات نهاده نام بایش
 هر شاه او چو عور جنبت
 دور رویه دو کاخچه با چولا هور
 بازار صفا چو روئے شاه
 هر کوه و هر جوان و هر پیر
 کامل همه علوم و فن ها

عاشق نشود ز غم پریشاں
 از نوع خوشی باشد خوش
 خون در معده و در صورت
 در کمال خورشید و در کمال شب

عاشق نشود ز غم پریشاں
 عکس از عکس
 عکس از عکس

هر قوم بهر محله آباد
 ماندند بهم بسان احوال
 فرس که بزهد آشنا بود
 در گوشه شهر خانه می داشت
 قوش ز کلال بود هر چند
 تمام لقبش میان گجرات
 میکرد همیشه کار اجداد
 یعنی از کل ظروف می ساخت
 چون ظرف مسی شکن نمی خورد
 تمام چون ماه دختر می داشت
 از بسکه چوسیم بودش اندام
 کم بود زده هنوز سالش
 هر روز بد ختران هم سال
 گامش بدو آزرده چو افتاد
 گشتم ز غمت کباب ساقی
 کاین بزم جهان خیال خواب است

هر شخص ز بند کز آزاد
 شیخ و سید مغول و افغان
 دیدار و تقی و پارسا بود
 در منزل غیر پانمی داشت
 لیکن ز نماز و روزه پابند
 هر سوز کمال او حکایات
 آن کسب قدیم نذکف داد
 زان گونه که گرز با مثل نذخت
 خلقش این تحفه جا بجا برد
 کم از پیرش بدل نه پنداشت
 سهنی گفتند جاش و عام
 شهرت افتاد کز جمالش
 خوانند صف آفرشته مثال
 میداد ز سبق با استاد
 زویم بنما شتاب ساقی
 پندار نه آتش این سراب است

تقی بود زین شهرت
 زنده زنده اشغال
 در این شهرت

هر چه از راه
 می آید

همه سینه بی غم خوش حال

داستان در خواب دیدن معشوق رومی عاشق محروق

کرد است دو یار را هم غم

قربان رخ شب سیه پوش

قربان شبی که کرد پیوند
 قربان شبی که کرد همبر
 قربان شبی که دیده تار
 قربان شبی که در پس او
 قربان شبی که وز دو دربان
 قربان شبی که دست متان
 کان ستهنی گلرخ و شکر لب
 بنید چه بخواب آل دلارام
 چشمش چو ستاره لب چو صهبا
 نیت ده آفتاب رخسار
 ستهنی جیش نظر چو افکنده
 لیکن گفتش که از بحالی
 زین پیش تر اندیده ام من
 برتی که می که آفتابی
 گفتا که منم اسیر عشقت
 تا وصف تو ای پر می شنیدم
 عمریت که عاشقم برویت
 صد زخم ز تیغیت ارچه خوردم
 عشقت ز تنم فکند کانخه

لبهاست دو یار را چو گل قند
 دل داده حُسن را بد لب
 روشن کند از جمال دلدار
 تا بد صبح وصال مهر و
 در گوشه کنند ذکر یزدان
 زنگونه ز دند ساز دستاں دستاں چغندر استاں
 خوابید بناز اندرین شب
 کا مذر درش جوان گلفام
 ابرو چو کُشاژه قد چو طوبی
 شاخ سنبل دوزلف خمدار
 شد تیر مژه بسینه پیوند
 بخوف که از درم در آئی
 نامت نه ز کس شنیده ام من
 ترکی تازی که پنج آبی
 ز خیمت دلم ز تیر عشقت
 مهر رخ خور عین بریدم
 شد دیر که بخو دم ز کوبیت
 جانم چو تویی از اں نمر دم
 برید ز باغ تازه شاخه

لک کاره ای تیغ حضرت خسرو
 صاحب است یعنی دست در کلام
 این لغات بسیار آمده خسرو
 همه از کوی کمان زده با کجا
 صاحب کما گهت بجز بایده است
 کما فکند بنیست

باشد هو سم نجز وصالش
 شاهد از حرف مدعا باش
 بتیاب زسوزشس نهانم
 نوشتم چه شراب ارغوانی

از دل نه برون کم خیمالش
 یارب بجدیث من گوا باش
 ساقی تب هجر سوخت جانم
 نامدمه من زهبر بانی

داستان آگاه شدن بدیر عزت از بقیاریش و گریستن به آه و زاریش

از ناز و نیاز قصت خواناں
 ز تیکونه زدند داستان را
 یعنی عزت بخون تپسیده
 گر دید که نخل قاتمش حنار
 آماده دلش برائے مردن
 هر دم نظرش بسوئے در ماند
 پیوسته بکنج نعم نشسته
 میماند دلش به فکر پنجاب
 ذکر سوداشن با پد رکرد
 کاسے لایق صد هزار تعظیم
 آشار تعقش دلیل است
 زنده است اگر چه لیک مرد است
 عاریت لبش ز حرف گفتن

سود از دگان زلف جاناں
 کردند چو واللب بیاں را
 کاس عاشق زخم عشق چیده
 از توفت یار شد چنان زار
 مایل طبعش نه سوئے خوردن
 بیدار ز شام تا سحر ماند
 با یار و رفیق کم نشسته
 میکرد همیشه ذکر پنجاب
 خادم چو بجالتش نظر کرد
 اظهار نمود بعد تسلیم
 آن نور نگاه تو علیل است
 و انم که حشام عشق خورد است
 نه خواهش خوردن و نه خفتن

منم خردن در کتب
 درین عالم مردی
 ازین نوع کز زخم عشق
 کس ندیده
 اینست ازین نوع کز زخم عشق
 که حشام توفت زخم
 همه صورت

صد بار کنم اگر سلامش
 باشم و پینک گبه ستیزد
 بر بام برهنه گبه نشیند
 گبه بر سر هر وان زند سنگ
 از خانه بدشت گاه تازد
 گبه گریه و خنده میسکند گاه
 گرچه بختار کردش بند
 پرسم هر چند کاینچه حال است
 پاسخ ندهد بجز خموشی
 سوداش دو چندان گردد پازند
 اینک همه عرض حال کردم
 بشنید پدر چه جمله روداد
 در پیش پسر رسید گریا
 پرسید که اسه پر چه حال است
 ای جان پدر بگو چه راز است
 کلنا تو از چه زرد گشته
 بشکت که عظم سینه تو
 ناله چو شب دل حزینت
 ایس باده بساغرت که افکند

یجبار نه بشنوم پیاسمش
 از سایه خویش گبه گریزد
 خار سر راه گاه چینه
 گاه بی بهر می کند جنگ
 گبه دست کبوسار بازو
 گبه ناله کشد گبه زند آه
 نشنید مگر ترانه پند
 اسه از چه بخاطرت ملال است
 سنگ آمدش ز پرده پوشی
 آقا کنش علاج تا چینه
 بیسود نه قیل و قال کردم
 آمد قول منجشش یاد
 با خشک باا و سینه بریا
 بر خاطر تو چرا ملال است
 بے تار که از دل تو ساز است
 و ساز تو از چه درد گشته
 زد سنگ که بر نگیشتم تو
 رم میکند از تو هم نشینت
 ایس زهر کبوترت که افکند

کتاب نظریات
 منقح بر این کتاب
 در طبعت که این کتاب
 در این کتاب که این کتاب
 در این کتاب که این کتاب
 در این کتاب که این کتاب

عنا نامت
 از انا این کتاب
 مع جگش
 در این کتاب که این کتاب
 در این کتاب که این کتاب

قرآن و حدیث را چه کردی
تسبیح دراز را چه کردی
هر حکم خدا و داع کردی
گم کردی فرض پنجگانه
سود از ده شد بشهر نامت
هر راه روے ز بیم سنگت
عریان سر بام می کشینی
شرمت ز خرد و راں نیاید
اے جانِ پدربین جوانی
اے جانِ پدربهوش نشین
ز نیکو نه کنی چو شوروشیون
ز نیسا کنی چو از خدا یاد
بر باد شو و بهارِ عمرت
نخل تو بنوز گل نیساورد
ویدی نه بنوز گل فتانی
کاین کوه الم بهر بنیادی
سرخ اشک ز چشم تر فتانی
برگو بخت که با نختی دل
تا در ره دارے تو تا زم

وال خرقه و بوبر یا چه کردی
ارکان نماز را چه کردی
شاید بجن ازاع کردی
از خود خبرت نه ز اهل خانه
مجنون گویند خاص و عامت
گوید که فرد برد نهنگت
گه خار و گس ز راه چینی
خوف ز شکر ان نیاید
خاک از چه بفرق خود فتانی
گر گیب زنی خموش نشین
ز نیسا چو کنی بدشت مسکن
ز نیکو نه کنی چو ترک اوراد
گر در خشک آبشارِ عمرت
لعل تو ز غنچه مل نیساورد
کیسوز بهار و از حسدانی
گلزار طرب بیاد و ادوی
بر خاک سیه گهت تر فتانی
مینائے منی که ساختی دل
جاں را بعبلاج تو گدازم

کجا کردی باه تو را
مخواری
آنرا ز کجای
دارد آنکس
زاره خود
در سینه
از کرم
کج کل
و چو
سنا
ان
کج
بنا
سونا

درد دل خویش تن خدا را

لے جان پدر کن آشکارا

جواب دادن پسر با پدر

ز دآه چناں کہ چرخ لرزید
 بتیابی دل کنم چہ روشن
 بیزار ز عسر مستعارم
 پندار نہ زندہ مردہ ام من
 خوردم تیغ فداق خوردم
 اصلاح مزاج من نباشد
 جوئی چو نجاتم از تیغ عنتم
 لے باپ برکت سیر پنجاب
 نہ بوج گہر نہ صُره زر نہ
 جز سایہ بود نہ ہسم طریقم
 چوں بادِ سحر بسوئے دلبر
 اندوہ ازیں سحر ندانم
 رزاق جہاں ولیک ولیمت
 در محفل دلبرم نشاند نہ
 ورقاطع رہ شوی ستیزم
 باز این مے جام و بزوم وساقیت

فرزند چو قول باب بشنید
 گفتا بہ پدر کہ قبلہ من
 کرد است حسام عشق کارم
 زہر غم عشق خوردہ ام من
 مردم ز خفاے عشق مردم
 بیدوست علاج من نباشد
 خواہی چو حیات من بعبالم
 کن زودم خصم بصد تائب
 خواہم ز تو بارہ و نہ چاکر
 باشندہ بغیر حق شفیقم
 امشب تنہا روم ازیں در
 از سختی رہ خط نہ دارم
 از زاد اگر چہ دست خالیست
 بر منزل مقصدم رسانند
 رخصت نہ ہی اگر گریزم
 لے قبلہ ام ارحیات باقیست

قصہ پس ہزار حجت ۛ	نصت ز پد گرفت عت
ساقی مے جان فنا عطا کن	از درد سراق من دوا کن
بریز پالہ وہ د م م ۛ	چوں آہوئے مست تا کنم رم

داستان روانہ شدن عت از بلخ بصوب گجرات و گجراتین
مادر و پدرش چون روز وفات ۛ ۛ

اے عشق چہ خانماں خرابی	نالہ ز تو بلخی و دو آ بی ۛ
دور است دل تو از ترسم	ریزی ز ہر از لبِ تحلم ۛ
گر دیدار از طلام تو ۛ	بر قیست گل تبسم تو ۛ
پیر از تو نہ جان بردنہ برنا	ہر دم بودت ز خون تمنا
اے خصم دل نیاز کیشاں	خجر چہ زنی بسینہ ریشاں
باز آ باز آ ازین جہا ۛ	باز آ باز آ ازین خطا ۛ
انگن انگن زدست خجر	بشکن بشکن ز تیر ہا پر
بجٹا کرے بہ قتل بستہ ۛ	بردار ز رہ دل شکستہ
بریز ز میں ز کشتگان	پر گوش فلک زد استان
سفاک بمیرا چہ کردی	باشہنی مہ لقا چہ کردی
آنانکہ ز تیغ تو فگار اند ۛ	پوشیدہ بدامن غبار اند
ایں نقش چیاں زدند بر خاک	کاں عاشق سینہ چاک و غمناک
یعنی زار و نزار عت	از مام و پدر چو گشت نصت

ما و نمیش درید و اما
 فریاد زدند خواهرانش
 هر دشمن و دوست ناله می کرد
 میگفت یکی که یاورش باد
 میگفت یکی بخیر باشد
 میگفت یکی خدا نگهدار
 میگفت یکی مباد رنجور
 میگفت یکی کمن گیسو
 میگفت یکی خدیگ قرگان
 میگفت یکی میان عالم
 هر کس ذکر از چرخ منط کرد
 رو کرد ز بلخ سوئے گجرات
 چشمش بجمال دوست میماند
 ساقی ز شراب ارغوانم
 ماندند خبر ز دشمن و دوست

م
 کنه بر آنکس خوار

از مرگ پدر نمود سامان
 خونبار شدند چاکرانش
 هر غمزه میگرفت از درد
 شایسته که کند بهر کس امداد
 نهان ز نگاه غمید باشد
 باشد ز مسافر و غریبان
 یارب دل عاشقان مهجور
 یارب یابد کس نه قابو
 سوراخ کند بسینه نهان
 با عشق کس بود نه همد
 نشنید مگر جوان پر درد
 ہمیش نه ز بعد وزاد و آفات
 قلبش بخمال دوست میماند
 کن مست چنانکه در جام نم
 دائم همه را که منظر است

داستان آقادان عاشق زار بدست رهنمان ستم شعار
 و فروختش بدست خواجه نصیر به شصت دینار

شب کرد چنان بمن روایت

روشن کن شمع این حکایت

کال اختر آسمان ثروت
 منج کر دوز بلخ چون به پنجاب
 چون آتش جوع تیز گشته
 از دشت بسوئے شهر رفته
 در یوزه بنجانه حسانه می کرد
 روزی ز جفاکے چرخ خونخوا
 آقا و بدشت جاں گدازے
 هر ذره اوش را در دوزخ
 هر موج سراب شعله نادر
 ز غنچه که ز راه او گزشته
 خالو و خشکس گل و ثمرها
 چشم اثر در چراغ راهش
 شمشیر قصه نگاه بانس
 هر سمت قطار دام و دودها
 نادیده گیاه سرزمینش
 تا ز ایاں هر سمت نره دیوال
 از آب نشان نبود در وے
 محروم زمین اوز با راں
 عزت چو فتاد در میانش

یعنی رشک سہیل غزت
 مانے شب در روز بخور و خواب
 بردست ز گل نمادہ تپشته
 در بر زن و کوئے شهر رفته
 صد شکل بدانہ دانہ می کرد
 آن خستہ تیغ فرقت یارے
 دشتے کہ بمرک کرد نازے
 هر ریزه زبان مار در دوزخ
 هر توده رنگ همچو کھسار پی
 از تابش خورشید کباب گشته
 سنگ وز قوم تل شجر ہا پی
 حلقوم اسد سراغ راهش
 برق سوزندہ مہمانش
 بر بستہ طریق نیک و بدہا
 چون ابر سیاہ سرزمینش
 بہ چون رعد لصد غضب غویوان
 جز رنگت رواں نبود در وے
 نادیدہ سحاب نوہا راں
 شد خشک ز تشنگی ز بانس

ناگه بجزار آب جوئے
 ز اہن نظر آمد آن سب جوچہ
 لبریز ز سرخ سرخ و نیار
 عزت آن زر بغیر امداد
 کیفیت او چو خواجہ پُرسید
 کام زر قریب باغ زینہ
 ای خواجہ نصیب تست یا اور
 چوں کرد بلند نخت امداد
 آقا چو شنید گفتگویش
 برگفت کہ ای جوان باداد
 زید نہ ترا عسلام گفتن
 بستن تو تہمتِ غلامی
 خواہم کہ بمن یگانہ باشی
 کاشانہ من ستانہ تست
 با من اگر لے جیب باشی
 اموال و منالہم از تو باش
 با من نہ اگر قیام خواہی
 از بہر سفر ہزار و نیار
 آید کہ بکار در عشم درخ
 عزت بہ نیاز گفت لے میر

افتاد کلذ بر سبوءے
 واکر وہ دہن بسان کوچہ
 دو صد ہگین و لیک وہ مار
 آورد وہ پیش خواجہ بہا
 آن بندہ گفت بعد مہمید
 افتاد بدستم این دینہ
 کاہد بکفم سبوءے زر
 چشم بچین خزانہ افتاد
 از مہر نگاہ کرد سولیش
 کردم منت از غلامی آزاد
 بیشک باید امام گفتن
 واللہ بود ز راہ حنامی
 دایم بغریب خانہ باشی
 در چشم من آشیانہ تست
 از دخت و پیر قریب باشی
 ہر باغ و نہالہم از تو باش
 خواہی کہ شوی بہند راہی
 اسے خواجہ خوشحال رود
 دانا نخت سفر بچرخ
 باشی دایم بجاہ و توفیر

لفظ خواجہ و سبوءے
 معنی آرزو و نیت
 ہے۔

راضی بر ضائے کردگارم
 باشد مگر از سفر تمننا
 کردی که مرا ز بند آزاد
 افزوں باشد شکوه جانهست
 آنج سوئے دیار دلستان کرد
 این منزل سخت پی نگرود
 تا زرم که ز نشاش به لاهور

من مرد فقیر و خاکسارم
 دارم نه ز سیم و زر تمننا
 بخت تو بلند در جهان با
 پیوسته بود خدا پناهست
 این گفت و دواع دوستان کرد
 نسائی ره عشق طے بگرد
 ده سخن میم بجام بلورین

داستان قدم زدن عاشق در جاده معشوق بار دیگر و رسیدن
 در گجرات بعد از کشیدن صد آفات

خونم مکشا به شتر عشق
 مهتاب که از محاق ترسد
 این بند پیائے کس نباشد
 صد هاست بلا بجاده عشق
 گشتند فدای نامت ای عشق
 این تار چنان بساز بستند
 شد از عنم ندگی چو آزاد
 بازش گذرے بدشت افتاد
 با سایه خویش گه دویدے

یارب منم بنجبر عشق
 عاشق ز عنم فراق ترسد
 هجران بقفائے کس نباشد
 زهر است بجام باده عشق
 آنانکه ز دند جامت ای عشق
 آنانکه ز عنم تو مستند
 کال عاشق سہنی پر یزاد
 مردانہ قدم مجباده بنہا
 گہ ہمرہ آہواں رمیدے

لا اعلیٰ کونے اور ہم
 اشک از حسرت یعنی برفت
 کوئے او
 طے خود کشان و کشان
 از نشتر معونت سیم
 عشق از عنم بنجبر عشق
 در جاز عنم بنجبر عشق
 مست سوزند از جاده
 محاق بہرہ حرکت

بیدار کنم چنان که چو لست
 آخر بگذارش آب پاشید
 مد هوش چو چشم خویش واکرد
 سہنی پر سیدش از سجائی
 از مشرب و نام خود خبر کن
 چو آمدہ بشہر گجرات پہ
 شاید زرہ در از آئی پہ
 دل را بکدام شوخ دادی
 رخسار تو گر چه هست چو ل ماه
 تکلیف سفر بہ نو جوانی
 رنگ تو اگر چه بود چو ل وڑ
 زین قامت لاغر تو پیدا است
 زین پائے پر آبلہ عیانست
 این نعمت آہ جانگدازت
 این اشک کہ بر رخت روست
 بر لعل تو آہ بے سبب نیست
 پیدا است زر و سہ پر غبارت
 گر دین را چرانشوئی پہ
 لب بند مکن ز حرف گفتن

از بادہ نوم بے خبر هست
 ای طاست گو گلاب پاشید
 نظارہ رؤے دل را بکرد
 شاہی کہ گدائے بنیوائی
 وز شہر و مقام خود خبر کن
 پڑہست کہ این بلذرات
 زینساں کہ بصدگہ از آئی
 کز نام و پدر جد افتادی
 شد تیرہ مگر زگر مئی راہ
 کردی بچہ رو پسند جانی
 صد برگ صفت مگر شدہ زرد
 بر سر و کسے دل تو شیدا است
 جیش تو قطار آہوانست
 آگہ کند از شکست سازت
 غماز ملالت نہانست پہ
 اینجا ز تو راہ بے سبب نیست
 جان دادہ کسے در انتظارت
 گیسوے دو تا چرانشوئی
 مایل چہ شومی بسوے خفتن

روزانہ شہر کی

لے جانی در جانی نسوب جانا
 لطفی پدر پریان و در بار بچی یعنی
 روح و حیات و زنگانی و در دست
 و زین صحنہ نام عالم است از زبان بچی
 گویا غلام می آید از مسکن
 قطع الفت یا با زبان مسکن
 جو زبان نام عالم بانی مسکن
 در بعضی نوبت جو قطع الفت متذکر
 دیدہ شدہ صاف شہر آری
 دراز کو کو بعضی در لب بند آری
 تا احوال مردم و شہر جو جانی

عزت مرزا اگر است نامت
 مرزا چو شنید گفت گویش
 ز دآه و قناد بر سر خاک
 شد بند چنان لب و دهنش
 آمد چو بهوش گفت ایجان
 از مشرب و نام من چه پرسی
 جز نام تو نام کس ندانم
 بتو نظر بد و جهاں نیست
 زانی چه سخن زند هب من
 دیدار تو باعث حیاتم
 دیر است که گشت قبله من
 تا وصف جمال تو شنیدم
 شکر سیت که شد میتر امروز
 آئی که بنجواب دیده بودم
 اکنون رخ خود ز من گردان
 گفتی نه بنجواب زود تر آ
 گفتی بقسم میان خواهم
 جز دست تو دست کس نخیرم
 مردی که ز خاص و عام باشد

من سہنی ام لے ولم غلامت
 بشناخت بنجواب دیدہ روش
 ماندش نہ خبر ز ارض و افلاک
 گوئی کہ پرید مرغ جانش
 جانم تین تو باد تر باں
 وز شہر و مقام من چه پرسی
 جز کوسے تو بام کس ندانم
 بتو خبرم ز جسم و جاں نیست
 چوں مشرب تست مشرب من
 باشد ز عنایت نجاتم
 ابروئے تو لے نگار پر فن
 زان پس نہ بخانہ آر میدم
 دیدار تو لے مہ دل فروز
 مہ را بسجاہ دیدہ بودم
 آموز خصال نیک مرداں
 من منتظر دم سحر آ
 کز تو رخ خوشتن نتا بم
 گر زندہ بمانم از بمبیرم
 غیر از تو بن حرام باشد

دارم نه ز ما در و پدر بيم
 القصة فسانه گزشته
 مرزا بنگار موبنو گفت
 سهني بدو دست بسته گرفت
 کاس عاشق زار از دل جا
 يعني که بغیر تو بجا لم
 گر بتیو وصال غیر خواهم
 چشم من زار کور بادا
 غیر از تو بکس شوم پوشیدا
 غیر از تو بکس شوم چو پیوند
 خلاق جهان بود گواهم
 اس گفت و بسوی منزل خویش
 برگفت بوالدین کاین مرد
 تا کس پی چاکریش گیرد
 آورده امش بخانه خویش
 در دشت رود بجا و میثاں
 هست ارچه مقام او سہی ال
 نیک است و گرنیز داز حیث
 گفتا پدرش که خیر منطور

غیر از تو ز کس کنم تعظیم
 احوال زمانه گزشته
 هر حرف بیار موبنو گفت
 در سلک چنان در سخن صفت
 بندم بتو تازه عهد و پیمان
 و الله ز کس شوم نه هدم
 ورتیو رفت رکن نگاهم
 نوم ز نگاه دور بادا
 در آتش دوزخ منم بود جا
 زنده گنزار دم خداوند
 باشد که در تو تکلیف گاهم
 بردش لطب مہ و فاکیش
 میگشت بخانه خانه چون نزد
 دل داده بدلبش گیرد
 تا کار کند زہر بزومیش
 ہموارہ بود بجا و میثاں
 کردم لقبش مگر مہی وال
 کارش نبود بجز دیانت
 لیکن نشود ز گلہ با دورہ

ہشیار بکار خویش باشد
 خوشنود کند گرم ز خدمت
 قصہ کوتاہ گلہ بان شد
 ہر روز بدشت گلہ می بُرد
 از شوق نواخت چوب نے را
 دید ارجیب چائے او بود
 ساقی محضور خود خدا را
 محروم مدار از شرابم

یکونہ زگا و میشس باشد
 من نیز نشا نمش بعتت
 یعنی چاکر خدا ایگان شد
 در جائے طعام شیر میخورد
 میکرد نہ یاد بلخ و رے را
 شیرین سخنش غذاے او بود
 کن یاد فقیر بنیوارا
 برگیر خبر ز زمان و آ . عم

داستان شہرت شدن از عشق سہنی و مہی وال در نسا و در حال

آنانکہ بدشت جاگزیدند
 کال سہنی و میرزا مہی وال
 زانساں کہ دوتن بہم چوختند
 ہر جاذ کمر از محبت شاں
 ہر پیر و فقیر و میر ذیشان
 ہر مطرب خوش صفیر از دل
 در مکتب و مسجد و شوخا کہ
 مینزد سخن از رسالہ شاں
 گل را نظرے بہ لالہ شاں

این نغمہ چنان ز نے کشیدند
 گشتند براہ عشق پامال
 جز آفت شاں سخن گفختند
 ہر سو سخن از مودت شاں
 خوردے سو گند از سر شاں
 افسانہ شاں زدے بمجمل
 ہر طفل و جوان و دیر سالہ
 کرے بحث از مقالہ شاں
 سنبلی نخل از علائہ شاں
 غلام و کلاہ مہی زلف

لے محبت کرطان افندہ
 و فصل نیند نو او شہر کوز
 حاد عقب اور بقدرت و بخت
 کہ کا شمع زبان سادہ تہا در خوار شد
 لے دریاں و دریاں معنی
 کجانی از قلان مال طاری
 کجانی دریا و کجانی
 از جان دریا و کجانی
 کنون کہ در کجانی
 لے علی کجانی
 ہر طفل و جوان و دیر سالہ
 کرے بحث از مقالہ شاں
 سنبلی نخل از علائہ شاں
 غلام و کلاہ مہی زلف

<p>در سینہ حسد مگر فلک داشت ہر روز غذا پئے مہی وال بادوست ہمیشہ چاشت خورد میداشت بہر نفس خیالش تا عاشق روئے او نخورد ہر دم ز جالش آرزو داشت میخواست نجاتش از مہمین از شہر کہ بہر دوست در دست رفتے نہ انگر ز کار رفتے از جام میم شتاب بنواز در گردن من رسن نفیت</p>	<p>در پائی شاہ کے نہ شک داشت گوئند کہ سہنی جوان سال از خانہ بسوئے دشت برد خورند شدے نہ بے جالش دستے نہ سوئے طعام برد ہر وقت نظر براہ او داشت میخواست جالش از مہمین ز نگیو نہ چہار سال بگذشت در شام و سحر دوبار رفتے ساقی پنہان چشمِ غماز تا دست کسے بمن نفیت</p>
--	--

واستان غمازی کردن زین حجام از سہنی پیش مادرش و بیرون شدن

از حسانہ مہی وال ناکام

<p>تا سور بجائے نور بادا سفاک مریز خون شتاق آتش برزن بنوستان را وز برگ نہ بار را جدا کن</p>	<p>چشم غماز کور بادا غماز ستم کن بعشاق مفلک بفراق دوستاں را از یار نہ یار را جدا کن</p>
--	--

لے مہینہ ہر روز غذا پئے مہی وال
تا از کار رفتے نہ چہار سال
تا شکستے پس نفیت از کار
پیش آں بیز نقش دوبار

آید ز بدی نه باز غمت از پ
 غماز شدی ز حرف غیبت
 بر خلق ز غیبت آنکه زو سیف
 بنیاد کن بدی پسند ال پ
 یعنی که بگوئے آل دلارام
 حجام زنی سراچه میداشت
 پیونده زمیں ز کوزه پستی
 گردن چو سبوچه شکسته
 دندان ز دهن کخاره کرده
 در هر قدمے شکوخی میخورد
 بادش سر راه گرد ز پی
 میداشت ازیں لقب قبالة
 چون از پی سیر ساز کرے
 زنده بلجد بر رخندایش
 میسوخت ز نار ما وطن را
 جور فلک از جفاے او کم
 دشمن دلش از عروس دواماد
 تباریک رخش چو شیخ علی
 تار جلباب تار داسے

غماز نه آید از بدی باز پ
 مستوجب صد نهار لعنت
 سخم آخ مرده خور دے حیفت
 شب گفت بزم ہوشمنداں
 در خلق کہ بود ہنیش نام
 بوسیدہ بن قباچه میداشت
 باگور قریں ز کوزه پستی
 بنیش ز مور و مار لے
 لبہا ز سخن کنارہ کردہ
 وز راہ رواں کلوخ میخورد
 شاخ تن او چو خس بریے
 تجبہ محتالہ دیر سالہ
 صد جازر یا نماز کرے
 دوزخ پس مرگ باد جایش
 میدوخت با سماں زمیں را
 میگرد قضا ز دیدنش رم
 ہر مردوزن از نقش بفریاد
 نامش مشہور مرگ مینی
 ہر شتر خرقہ اش حسامے

عمر شکر زدی داشت
 در حق اتر بارگہ را
 شرح معنی نام مرد دنیا نام
 علم گزینی بقیہ
 در اسطو آہودین بعبی شہ
 نقطہ نہایت
 مس اندر مل آہود و کافین
 و کار معروف عبوری
 موارا ز ایزد برین بندہ جیف دار

تسبیح در از در گلویش
 چون دخت و پسر نه بغل دشت
 جز غیبت مردوزن نه کارش
 ابلیس ز کمر او گریز ال با
 روزی بر سر کشیده چادر
 اول بدعا کشا دل را
 برگفت سپس که دخت تو
 با چاکر خویش عشق باز
 خوابد بخمار او به صحر
 جز سفره او خورد نه نال را
 والله باللہ کہ تا بہ لا ہور
 اکثر بشنیدہ ام ز مردم
 فرزند خد پوشہ بلخ است
 از جذبہ عشق خستہ تو
 ترسم کہ برو بکشور خویش
 دخت و پیرت بود نہ دیگر
 ایں ہم ز توجہت گر کرانہ
 از دخت ترست صد فسانہ
 آن شاہ کہ یوسف است ثانی

صد دانه آزد در گلویش
 پیوستہ بہ بچکان جلد دشت
 جز کج و منافی نہ بارش
 شامش خصم صباح خیزاں
 آمد بر خوش حال مادہ
 نخواست طریقہ ادب را
 کرد است سیاہ اختہ تو
 از شہر بسوئے دشت تا زد
 تا زد پئے کار او بہ صحر
 کرد است برا و نثار جاں را
 داماد تو نام اوست مشہور
 کایں نوچہ کہ با دنام او گم
 از شہد لبش نبات بلخ است
 آمد از بلخ بر در تو
 ایں دخت ترا جوان بکش
 جز سہنی کج سیر بدختہ
 کرد دئے مرگ تو بہانہ
 اے بانوئے من بخانہ خانہ
 بیوچہ کند نہ گلہ بانو بہ

سے چار کشتن از کانی مغنی
 بر بک بندہ چارہ کار
 خانہ مغنی است کہ سیاہ و
 درون زریعی در کشتن
 بقلم لیسویہ کج
 طے نمانت
 در خوش حال و خوش
 ز جوی نام ہی
 طے نمانت
 ز نام ہی

افکنده کلاه سروری را
 خود غور کن لے عزیز بی بی
 آن چاکر زشت راز خانه
 وین دختر خیره را بشوئے
 پیوند کن لے محبتہ پیکر
 آن مجہ غرض سچی مشتاق
 پرچوں دل اوز گرد کیں بود
 محالہ ہنوز در سخن بود
 زن سفت در سخن بگوشش
 بر خواندہ زشت گلہ باں را
 تا کے شنوم شکایت تو
 خواہی چو نجات خود آقا
 بارہ گرا رہ بنیت روئے
 این گفت و برون زخانہ کروش
 ز نیسومادر خبت استفاد
 در پہلوئے چاکری نشینی
 سو گند خدا سے ہر دو عالم
 اسے دخت بند و الفقار حید
 دختر قسم شہید ال

سختی بی نام

مہ دہا بی ضایع کر گوند

کر دست قبول چاکری را
 ہوشم کہ گم است از غیبی
 کن دور لہرب تازیانہ
 شوئے کہ بود فرشتہ روئے
 تا کس نختہ ز طعنہ جنہ
 زد حرف چنانکہ تیغ قزاق
 لب را بہ زار شکوہ آلود
 تلالی کہ رخ از دہیہ نمود
 زیں حرف پرید مرغ ہوشش
 برگفت نختہم نچہاں را
 خوشدہ دلم از حکایت تو
 رویم نمایان گجرات
 ریزم خون تو بر سر کوئے
 از تیر غضب نشانہ کردش
 گفتش کہ چھٹال حسانہ بر باد
 غولت گویم نہ ناز نینی
 سو گند ہمیں ہر مکر مہ
 لے دخت بنا چہ ہمیں
 کامید دہد بنا امیں ال

لہ غری جان غری
 چنان نظر نہایت در دہا بی چو بی
 چاکر آکر ہر ہند اسے مہو ہا
 بلعہ بلعہ کہ وہ چھٹال گوئید و نظر ہا
 نیز اضافہ کرد کہ در غزاق چو پیر
 سبکت مہی ہر دم تعلق کوئید
 لذت از الفاظ و تیراں صاحب سخن
 از ہر زبان سخن گزشتہ باشد نشانہ
 آن در غیبت چاکر است ہند

لے دخت بفرق غوثِ اعظم
 لے دخت گنجِ بخش و آما
 دختر بزارِ شاہِ دولہ پنہ
 از خانہ بروں نہی اگر پانے
 ز نیگونہ کنی چوننگ بر باد
 تیغ من و گردن تو باشد

دخت بفرق غوث اعظم
 دخت گنج بخش و آما
 دختر بزار شاہ دولہ پنہ
 از خانہ بروں نہی اگر پانے
 ز نیگونہ کنی چوننگ بر باد
 تیغ من و گردن تو باشد

لے دخت بجان قطبِ عالم
 دختر بسترِ پینا و ماتا
 دختر بوتِ ارشادِ دولہ
 در نارِ پُراوہ ات کھم جائے
 بسمل کھمت بانِ صیاد
 ز انوکے من و تن تو باشد

جواب دادنِ دختر با مادر

دختر چو شنید ایس ترانہ پنہ
 شرمت ز خدا نیاید لے مام
 ناحق تہمت دہی بیپاکاں
 بیوجہ اگر کنی چنین و ستال
 خاموش درون خانہ بنشین
 گم باد سراغ از جہانت
 نگاشته عروس را گوزشت
 از کوزہ پزی مگر شد ہی تنگ
 ساقی تنگم زدشت گوردی

گفتا مخوشس چوں چغانہ
 ز نیگونہ مرا کنی چو بدنام
 ترسی نہ ز آہ سینہ چاکاں
 دست من و دامن مہی وال
 لب بند ازیں فسانہ بنشین
 افعی بجز دل و دہانت
 از سنگِ غضب تہہ مکن کھشت
 ہر دم کہ بدخت میکنی جنگ
 بر گیر کھم بیائے مردی

المشب چو کنی لہم ز مے ترپہ
 زیں دشت بروں روم چو صہرہ

دخت بفرق غوث اعظم
 دخت گنج بخش و آما
 دختر بزار شاہ دولہ پنہ
 از خانہ بروں نہی اگر پانے
 ز نیگونہ کنی چوننگ بر باد
 تیغ من و گردن تو باشد

داستان دو چارشدن مہی وال باشہباز قلم
در دشت ریگ مال پند

جز در وطیب عاشقان نیست
یک خطہ سپہر فتنہ بردار
ظالم سرخویشتن سخنارود
تا حرف زخم ز جانگدازان
شب کمر و چرخ فسانہ گو قال
مہراز رخ خانماں بریدہ
آوارہ ز جوشش جنوں شد
می بود نہ ساز او بجز سوزید
از شاخ گیاه و برگ اشجار
این تازہ غزل سرودشیدا

آرام نصیب عاشقان نیست
دما ساز نشیند اربد مساز پند
تا اثر آلفنہ روقہ بنبارد
و آگوش کنید عشقبازان
یعنی ز افسانہ مہی وال
کان عاشق زار و نکاشیدہ
از خانہ یار چوں بروں شد
میگشت بدشت ہر شب در روز
میگرد ہمیشہ روزہ افطار
روزے بنوائے خوش بصحرا

عزل

مرگ است بہ ہجر زندگانی
لے آفت مرگ ناگمانی
از جو ز بلائے آسمانی

وصل است بہارِ نوجوانی پند
کن رنجہ قدم گمے بسویم
جانبر ز میں کسے نخر و دپند

عاشقہ و مہر
باز دل از غم و غم
باز دل از غم و غم

نوشینہ سوزش نہانی
اے خضر ز عمر جاودانی
نومید کنی ز لکن ترا نی

کو دوست کہ پیش و سر ام
یک صبح وصال خوشترین است
تا کے ازنی بگویم و تو پند

ترکی چه کنم کہ چوں مہی وال
تنگ آمدہ ام ز سخت جانی

بانے نواخت چوں بصحرا
در یاد خداے خویش مگشت
آمد برنے نواز چوں باد
می شست بہ اشک از رخسار گزود
فرمود بہ نے نواز مضطر
اظہار کن اے جواں تمنا
من بہر تو خواہم اے دل فکار
دستش بھزار شوق بوسید
جز سہنی ماہوش دریں دار
چیزے کہ تو خواستی بصدور
آن بت بکند کس نیفتد
تا مرد شود جوانہ میرد
چوں موج بروے آب نشین
باشی جہاں ز جملہ اولی

ایں طرف غزل بدوق شیدا
شہباز قلندر اندراں دشت
چوں نغمہ نے بگوشش انقاد
گر دش سگشت و وجد می کرد
آمد چو بخویشتن ستلندر
داری ز کہ در جہاں تمنا
چیزے کہ طلب کنی ز دادار
ایں قول چو نے نواز شنید
گفتا کہ مرا بود نہ درکار
گفتش کہ خداے مرعطا کرد
غیر از تو بہ بند کس نیفتد
ہر کسکہ کفش بجز تو گیسر
برخیزد لب چاہک نشین
کردم لقب تو شاہ مولا

علاء الدین مولانا نے یہ شعر لکھا ہے اور اس کا
علاقہ مری ہے اور اس کا نام شہباز قلندر ہے

ایں شعر کا جواب نام مریدانہ ہے کہ ان کا
علاقہ دیوبند ہے اور اس کا نام شہباز قلندر ہے
اور اس کا جواب نام مریدانہ ہے کہ ان کا

این گفت و ز چشم گشت غایب
ساقی لب بجر کن مهبیسا
سرشار کن آنکه آیدت پیش

گوئی که ز خصم بود نایب
نان و نمک و کباب و صهبای
منعم باشد که مرد درویش

و ایستان نشستن مهبی وال بر ساحل جناب لبباس فقیری
و عام شدن شهرت او در گوشه گیری

آنکه نهاده اند بر سر
در دیده شان جو اهرور
از باد فقر هر که شد مست
فقری که در و یا نباشد
جز غوث علی ندیده ام من
شکر کی بجز از این ترانه
آنگه گرد آن ز حال مولا
مانظر یم لب چه بند می پند
گوشه بمن لے سخن گزار
حفاظ فسانه مهبی وال پند
چون نعمت فقر از فستند
نہست لب محیط چناب

از فقر کله چو افسر زر پند
باشد ز پیر ذباب گمتر
بر سائو جم نمیزند دست
ذکر کسی که بجز خدا نباشد
هر سو بجا رسیده ام من
سنجی چه فسانه در فسانه پند
مزار ز دل خیال مولا
این سلک کشاز هوشمند می
پیچم که نه سرز قول یاران
گویند که آن فرشته تمثال پند
در یافت به بجز آمد از بر
زد بونہ پاشش موجه است

لے سائو جم
روشن گشت
در گوشه گیری
در گوشه گیری

آنجا اقصند، همچو طائوس
 آنجاست صدکے دفن و مادوم
 آنجاست ترانہ مہرست
 آنجائے لالہ فام در جام پنہ
 آنجا رنگ از نگار بردست
 آنجا سرکن کہ اینچہ رازست
 در پردہ چہ میرنی نوار اہ
 کاسے شمع برخان عشق خانہ
 ز نیکو نہ کشید نقش از مو
 مگر دید جلا چو از ہی وال
 با مام و پدر نخرت میند
 شد از عم ہجر دوست بیمار
 ہوشش ز سر و زتن توان رفت
 از زلف خم و کچی ز ابروینہ
 از مردم دیدہ نور کم شد
 بارید تھوگی عنم با غش پنہ
 در باغ رخس چو ژالہ بارید
 با چوب عصا اگر ستابے
 شد تیرہ ہش زوود داغ

اینجاست کسے ز زلیت مایوس
 اینجا ریاست شور ماتم
 اینجا نعمات یاس و حسرت
 اینجا خون دل است در کام
 اینجا پئے خون کھارہ در دست
 اس ز مزہ از کد ام سازست
 برگو در بزم آشکارا
 امشب نقاش اس فسانہ
 کان سہنی سیتن سن رو
 بر بست زبان خویش از قال
 سرد آہ بان برف میند
 مگر دید ز ضعف نقش دیوار
 رنگ از رخ و بوز گیسواں رفت
 کم گشت چنانکہ مشکش از مو
 عالی نظرش چو کور کم شد
 شد تازہ ز باد جبہ دغش
 کشت حسش بباد مگر دید
 از ضعف پیش پا قنایے
 ماندش روغن نہ در چراغ

لعل سرگردان بجز کجا کجا نہ

لعل کجا زار بجز کجا کجا نہ

بپوش چو نهال و تـ بالـ
 گل رنگ قفاف گنده از بر
 یکدانه بروز و شب نیمخورد
 گردیدش ز لاغری خار خاره
 چون دود دش بلند میشد
 تنگ آمده از تپ نهانی
 میگفت که ای فلک خدا را
 با چوں من جاں لب کن جنگ
 ز د شعله بسینه آتش عشق
 از آتش عشق سینه سوزد
 طاقت بنم نمساند باقی
 روئے پدرم سیاه گرد
 بجز ار نه میشس و گا و میشاں
 کشت تن شاں خراب گرد
 مادر بجز ازه برادر
 ای مادر نامراد در دهر
 خاک لب گور پور رومی
 از برق غضب هلاک گردی
 سر زو چه عنادت از مہی وال

شد لیک هلال و تـ بالـ
 جلاب سمن کشید بر سر
 سیب و نار و رطب نیمخورد
 میماند شبانه روز تپیدار
 خورشید فلک سپندی شد
 میخواست فضا ناگهانی
 دریاب فقیر بیسوار
 کار و ز خودم ز زیتن تنگ
 داد از لطف نار کش عشق
 زین تیر می آبیگینه سوزد
 تاب سخن نمساند باقی
 مادر خانه تباہ گرد
 خونریز ازین سیاه کیشاں
 همچوں دل من بجا گرد
 ریز و خناب دیدہ تر
 ریز و خون تو صرم تهر
 بر شوهر مرده سینه کوبی
 چون خاک سیاه خاک گردی
 کردی که بروں ز خانه امسال

لکه خاک سیاه خانه از خاکستر حاصل
 خاک سیاه ز زعفران و خاکستر است
 علی شکر ساسانی
 آن کسی که خفته از شب و در دست

لے ماہک من خبرنداری
 دقصر جہاں من و دلارام
 ماورچوشنید این مقاش
 برگفت کہ این بلائے جان
 بر خیزد نشان قریب شوہر
 جوید من این جمیلہ پر خاش
 کلچو پس برادر من
 بر ناست اگرچہ لیک ہرن
 خواہم کہ بقدرش آرام
 زیں دختر تیرہ روز چوں نے
 شوہر چوشنید گفت منظور
 دو ہنرہ چو این حدیث شہقت
 برگفت پس ہنر ابرام
 زیں فکر مر المعاف داید
 من مردہ ام و بمرودہ پویند
 لے ماہک سیگونہ موئے
 فکر مج بجز ارونکر خود کن
 بدخوشنید ہاے ہالیش
 بر نسبت بزاوہ برادر

سکھار از بکشتہ

بر حالت من ظننداری
 کیجان و دو قابلمیم لے مام
 باشو ہر خویش گفت حاش
 حیانیہ و ننگ خاندان راہ
 باید نہ بغیر رشتہ گو ہر
 از مطبخ شوہر ش چشاں آش
 ماہ رخ او چو ہمد روشن
 داند پس برادر من
 امشب بکھش سپارم این را
 ہر شب شنوم نفیستراتا کے
 کردی زدلم عنیم کہن دور
 چوں کاکل دلبران بر شہقت
 در حضرت والدین خود کام
 بر خرمن من نہ شعلہ بارید
 کہہ کرد نہ زندہ را خرد مند
 من از تو طلب کنم نہ شوئے
 شیریں لب خود بند کر خود کن
 رواق ز حرف مدعاشن
 عقد شمس بہر از شمس مادر

لے کوالتشیر بغیر سبب
 دارن علم است
 لے فیضی آزاد و صلوات
 و از او گزینہ
 لے ابرام سبب
 بکر و ہنر خاش
 تا کجا آید و باہر من باہرند

دهے کہ قسم کمز جو ایش

ترسد دل من کہ از عتابش

داستان آگاہ شدن مہی وال ز عروسی سہنی خو رجال و نامہ نوشتن
بسویش و رسیدن خط مشکبوش

و بیاجہ نگار این حکایت
یعنی کہ عقیقہ کهن سال پن
روزے لب بجدیدہ روش
زد بوسہ نخت بر جنبیش
نخم کردہ برش قد کشیدہ
دیر وز شنیدم از بز رنگے
ماش بسپرد دست بتمہ
دور و عنتم تو دروشن بود
مولا چوشنید از لب او
بر سر برداشت سقف گردول
نوشت خطے و در کھت زن
این نامہ رساں بدست یارم
بگرفت و شتافت دیر سالہ
پنہاں ز نگاہ دیدہ باناں
خط داد چو در کھت پر زیاد

میکرد و دم سحر روایت
میداشت کہ مہر با مہی وال
چون موج صبار بسید سوش
بہاد بچشم خود نگینش
برگفت پس کہ نور دیدہ
کاہوتے ترار بود گرگے
در دست عدوتے پاشکتہ
آخر ز حرف گشت خوشنود
ایخرف زد آہ و از ہیاہو
گل رخت بنجاک ز اشک گلگلو
در داد و بگفت ماماک من
کو کرد سیاہ روزگارم
صیاد صفت سوئے غزالہ
پوشیدہ ز پیر و نوجواناں
آں باہ بچشم خویش بہاد

مکتوبہ از پیران

لے محبت و نجابت کو
ملاقات است کہ دست و پا نہ
می آید سوز و درد و غم و غم
در چشم بچشم با نینف مہر
تعمیر و ترمیم و زراعت مہر و ترمیم
تعمیر و ترمیم و زراعت مہر و ترمیم
تعمیر و ترمیم و زراعت مہر و ترمیم
تعمیر و ترمیم و زراعت مہر و ترمیم
تعمیر و ترمیم و زراعت مہر و ترمیم
تعمیر و ترمیم و زراعت مہر و ترمیم

چوں خواند نوشته بود اید و است
 کاین تازه عودیت مبارک
 مستی ز شراب کتخدائی
 آنجا لب تو بکام و آما
 آنجا دست بدوش شوئے
 آید نبود از تو جانان
 گوشم ز خردوران شنید
 ایجان سخنم که گفته بودی
 یاد است که شد برونت از گوش
 یعنی بکنار آب جوئے
 خور و ایم قسم که تا حیتم
 میچول تن و جان جدا نخریم
 قایم بخدا منم بر آل عهد
 لیکن گامت ز جاده راست
 بشنو جانان که قول مردان
 بر قول زن اعتبار کردن
 سن در طلبت خراب گشتم
 خوابم بے تو حرام مگر دید
 تو در بغیر شب گزاری

این نغمه سرایم از رگ و پوست
 آغوش لجم جو سیت مبارک
 دانی چه مصیبت جدائی
 اینجا بلبم سرود فریاد
 اینجا سینه زخم بر روی
 دورم فگنی چو گلک بانان
 یعنی که لذت هر چه دید است
 در گوش درستی که سفته بودی
 مارا یاد و تران فراموش ^{نغمه ترانه جزیره}
 کرده من و تو قبله روی
 قایم جهان بی زنا تیم
 تاراه روغن لاله مگر ویم
 بیرون نردم قدم ازاں مهد
 کج گشت بصیرت پدماست
 باشند بسان کوچه گردان
 انکشت بکام مار کرون
 وز سوز غمت بجا بگشتم
 زهر آبه خورش بکام گردید
 من مسج کنم باه و زاری

این شعر در کتاب گلستان
 در باب غم و اندوه
 در صفحه ۱۲۰
 در کتاب گلستان
 در باب غم و اندوه
 در صفحه ۱۲۰
 در کتاب گلستان
 در باب غم و اندوه
 در صفحه ۱۲۰

تا پانچ من کنی نہ تحریر آب و خوشت حرام بادا	تا راست سخن کنی نہ تحریر خونِ جگر مہ کام بادا
--	--

پانچ نامہ مہی وال خون آشام از جانب سہنی گل اندام چہ

برخواند چو آن سراق دیدہ پنہاں ز نگاہ عام و خاصاں کاسے گشتہ بنجواب آشنایم اسے عفو کنندہ خطایم چہ منثور نوشتہ بسویم آن نامہ نبود بود جنجبر ہر سطر اگر چہ بو و پیکاں در مردہ تنم دید جاں را آگاہ خداکے دو جہانت خوشنودنہ از نکاح بودم آخر کف من گرفتہ مادہ انداخت مگر محکم زرداں یعنی چو شب حریف بزخاست در پیش خدا دعا نمودم کاسے داور من مرا نگہدار	این نامہ حسرت آفریدہ نوشت جواب او بدیناں مے واقف حرف مدعایم مخروم مدار از عطاہم یار اندی تیغ بر گلویم ہر حرف نبود بود نشتر شد لیک بر ایم آب جواں بخشید بنا تو اں تو اں را حکمش کہ بہ ہفت آسمانت نالان شام و صبحاں بودم اندر کف زادہ بر اور شد لنگ سمنہ دشمن جاں سامان نبرد بر تن آراستہ با چشم ترا لبتجا نمودم از تیغ جفاکے این ستمکار
---	--

فی الفوز میں گرفت پائش
 با من بار دیگر نیا و بخت
 نراں شب رخ او ندیدہ ام من
 غیر از تو نظر بکس ندارم
 دہرہ و جہاں توئی مرادم
 نماز زندہ ام از نسیم نگر دم
 ہر چند زخم ولے بہیزداں
 خیر آنچه گزشت کن فراموش
 دارد عقب سراچہ من
 آنجا من و تو ہم نشینیم
 از بحر شناہ کردہ در شب
 بشنو مگرے رفیق جانباہ
 کا عدا سے من و تو صد ہزاراں
 تا وصل و فراق در جہانت
 کم عشق تو از دم نگر دوہ
 شد ختم چو نامہ پیرزن را
 بسپرد و سپردا و بع شق
 از روئے شب انتظار میکرد
 ساقی امشب شب وصال است

شد عضو مباشرت ز جاش
 از حجرہ من چو زدیگر بخت
 وز دل مہر شس بریدہ ام من
 غیر از رخ تو ہوس ندارم
 تمام است بجز تو با ما دم
 ضعیف صفتم غنم نگر دم
 دارم دل خوشتن چو مرداں
 نہ سوس حدیث من کنوں گوش
 بیخانہ زنی کہ ہست پرفن
 کز دیر بہ ہجر ہم قرینیم
 بخوف بیا بجاش ہر شب
 واقف نشود کسے ازین راز
 بنشستہ براہ ہچو ماراں
 تا فصل بہاری و خزانست
 خالی ز تو نیست لم نگر دو
 یعنی استاد مکر و فن ریا
 بر خواند چو آں انیس صادق
 جانرا بخش شمار میکرد
 خواب است حرام و حلال است

لفظ کون در ہم نفع و در نفع

کن مست مراز موجِ صہبیا   تا ہچو سہکت روم بدریا

داستانِ ملاقاتِ عاشقِ مضطرب را دلبر ماہِ پیکرہ

<p>جان و دلِ کشتگانِ ہجران بے مدحتِ تو لیے ندیدم گلِ میشود از تو حشرِ گلشن آب از تو صبحِ ہجر ریزد پر وائے رُوئے تو شبِ گل آں عاشقِ دلفکار و خونبار من دامن او ز کف گزارم کن گوشِ سپس کن میں فسانہ افشاںد چناں در معانی بہ یعنی ہجران زدہ ہی وال تا بندہ بیام چرخ مہ شد بہر دلبر کباب ما ہی چوں موجِ ازاں محطِ جہت استادہ میانِ رہ گزارش روشن درو بام در گنڈر شد مخفیخ ز چشم ہر دل آزار</p>	<p>لے لیل وصال بر تو قربان چوں تو بجہاں شبے ندیدم چوں تو نبود بہارِ گلشن روزِ الم از رخت گریزد دیوانہ بُوئے تو شبِ گل اشب رو دے فلکِ سُو یار دستش بکفِ تومی سپارم از ہجر سانش بر کرانہ شبِ غایبِ حشرِ نکتہ دانی کاں عاشقِ سہنی جوانِ سال چوں دید کہ روزِ حشم سہ شد از مبطخِ خادمانِ شاہی بگرفت و بچوٹ بندِ نشست سہنی میکرد اتظن ارش مہتابِ رخس چو جلوہ گر شد چوں یار دو چار گشت با یار</p>
--	--

سہ عاشقِ مضطرب

شبِ گلِ حشرِ نکتہ دانی
ز دہلے اہرہ بران شبِ گلِ حشرِ نکتہ دانی
مخفیخ ز چشم ہر دل آزار
بہر دلبر کباب ما ہی
فرد گنڈر شد

گردد چو رهاز یک مصیبت
 روزی چو شب وصال بنید
 هر دم رو بوشالم بدینال
 گویم تبواز غمش حکایت
 کال خضر محیط عشق هر شب
 روزی از امر حالق ما
 طوفاں بر خاست وه چه طوفا
 چوں جام جباب او شکسته
 هر قطره موجه اش چو عجب
 کف از لب ساحش چو بالید
 فلکش چو قناد در تلاطم
 چوں چشم فلک بجوشش افا
 ملاح ز بیم موج اود
 هر ماهی اوز جوش طوفاں
 موجش چو ز بار باره بگرفت
 از هول موجش نهنگ
 هر موج چو رعد شور میگرد
 بر هر دو کناره اش سما بی
 هر بچه موج دیو زاده

اقد بوش دو لک مصیبت
 صد سال سنج ملال بسند
 شاهد بودم غنیم می وال
 ز نگویند شنیده ام روایت
 می برد سمک پئی شکر لب
 از موج هوا میسان دریا
 موجش که تا چه زرد بجواں
 بر روی خم فلک نشسته
 بر چشمه آفتاب بنشست
 بر روی سپهر فازه ما لید
 تخته تخته شد از تصادم
 طوفاں نور فشر از یاد
 رو کرد بدشت هسچو آهو
 در چشمه مهر گشت نیهاں
 الیاس و خضر کناره بگرفت
 افگند کنام با پلنگه
 با چرخ کباده زور میگرد
 می خورد چو دو پیچ و تابه
 تمساح صفت دهن کشاده
 یعنی کله

که آنکه نقد نیست معنی صمدی
 بعضی با بیان تنج ابل منکر زده نظر
 ز نگویند شنیده ام روایت
 اثبات ابیت است در کلام بعضی
 نظر چشمش غریب
 چون فوکل درست و صدمت
 چو کله چشمش صدمت
 در کمال حال آن شرح
 که در کمال کف ایش در کمال
 که در کمال کف ایش در کمال

<p>از خنجر بریدہ گوشت پارہ رشک گل آفتاب کردم باشم نہ زار تمنان ہر شب سہنی چوں کرد امتحانش چہ برگفت کہ عاشق وفا کیش بے عاشق پُر اَلَم چہ کردی حنجر زدہ بیٹہ من چہ کار کیہ شد از کف تو ایجا دہ میباش و منہ بروں از و گام من بردرت لے نختہ کو کب بگسخت طناب گفت گو را بچہ گردید دل بلا کستم خوں قلب اعدا کباب گرداں</p>	<p>آخر دے نقلت از کمارہ ماہی صفتش کباب کردم کا مشب خجل از تو لے شکر لب این گفت و نمود زخم رانش انداخت بپائے او سر خوش رجان خود این ستم چہ کردی این زخم نخوردہ تو بر تن مجنوں کرد این جنین نہ فرهاد زیں پس مہتام خود بہ آرام انشاء اللہ رسم بہر شب این گفت و وداع کرد اورا ساقی ز حسام جو رگردوں مستم ز خم شراب گرداں</p>
--	--

داستان غرق شدن سہنی و مہی وال در دریائے چناب
 از کید خشوے خانہ خراب

<p>یارب ز جفائے چرخ یارب یارب زد مِ حسام گردوں</p>	<p>نویکنند این ستم بہر شب چہ خوں شد دل عاشقانِ محزون</p>
---	---

از قسم سہنی و مہی وال کباب و خنجر زدہ بیٹہ من چہ
 نقل بالغنم خنجر کرد بعد از شرا
 و دردی تو دم دار و نقل زانوقت
 اگر سہنی چہ بی با بے بر سہنی چہ

واپس چو شمس نہال بستاں
 دو سال بدیں طریق بگذشت
 برجستہ شبے بت قمر و شمس
 در جادوہ آشنافت دم زد پی
 بودند چو مردہ اہل حسانہ
 بیدار مگر خشوئے او بود
 افتاد چو سایہ در تفایش
 آں جائے بیوہ وقت رستن
 روز دیگر آں زن سیہ فام
 نہباد و بکبید خویش نازید
 در عیش آن مہ دلا را
 آمد نظرش سبوحہ خام
 ایں کار خشوئے تیرہ روز است
 اشب چو ز دوست دور مانم
 زد دم چو ز مرگ گوھر جاں
 از نیچہ مرگ جاں نشالان
 چون زادہ ام از سر آمدن
 آخر سبوحہ خام نشست
 چون خورد و دو غوطہ آبخوانسال

کرنے بگیا سبوحہ پنہاں
 زیں راہ کہ کس نہ آشنا گشت
 از خانہ شرارہ چوں ز آتش
 از ہمت و شہماں نہ دم زد
 میزد ز نفس نہ کس ترانہ
 کزدیر ترین عدوئے او بود
 گشتہ نہ جہاز نقش پایش
 بنشتہ ز دور دید رہن
 جائے بختہ سبوحہ خام
 ایزد شکند بجانش امید
 از خانہ چو رفت سوئے دیا
 نالید و بگفت آں گل اندام
 کز من بدش ہزار سوز است
 ماند نہ بعاشقتاں نشانم
 باد اتن من بوڑھ پنہاں
 پیچید نہ سر چو خام کاراں
 زید نہ غم ہلاک خوردن
 در نیمہ راہ لیک بشکست
 زد نعرہ کہ خیزاے ہی وال

لعل سبوحہ جان بخش خانہ از
 بہشتان امیر محمد الدین بیگانی
 چو کہ درم نہ نام
 در جامعہ کشمی
 امیر محمد
 در جامعہ خاقانی
 بہشتان کشمی بود یا مولیٰ روح

من غرق شدم میان گرداب
 بنامی خوشیستن که آسان
 از ورطه شط صدائے جاناں
 بر بسته بدوش خود کھن را
 جائے که نگار غوطہ میخورد
 بگرفت بدست بازوئے یار
 مانند نهنک هر دو را خورد
 در ورطه عشق جان سپردند
 تا بید چو خورشفت گردون
 نقش هر دو با حسل انگند
 از حکم خدائے جنه و ناس
 با آه و بجانم از کمر دند
 هر کسکه شنید این ترانه
 آن قبته که بر لب چناب است
 بشنیده ام از زبان عشاق
 باغی که همیشه در بهار است
 هر روز سوے فرار ایشان
 یکدم ز هجوم سینہ ریشان
 محروم رود کسے نزاں در

در یاب مرا شتاب دریاب
 از قالب من بروں شود جاں
 بشنید چو آن غریق حرماں
 انگند به مجس خوشیستن را
 آنجا خود را کشاں کشاں برد
 گرد آب مگر که بود خو خوار
 یعنی همچوں صدف فرد برد
 زنده اند بدهر گر چه مژدند
 امواج ز غرقه گاه بیرون
 مهر و مہ را بمنزل انگند
 آمد بجناب ز خصمہ و ایلاس
 زان پس بلجہ در از کردند
 از عنسم نالید چوں چنانه
 رخشاں که بان آفتاب است
 آنجاست فرار این و مشتاق
 بتان فرار این دو یار است
 آیند زدور عشق کیشاں
 خالی ماند نہ قبر ایشان
 اہل ایماں بود کہ کافر

شرح
 در یاب مرا شتاب دریاب
 از قالب من بروں شود جاں
 بشنید چو آن غریق حرماں
 انگند به مجس خوشیستن را
 آنجا خود را کشاں کشاں برد
 گرد آب مگر که بود خو خوار
 یعنی همچوں صدف فرد برد
 زنده اند بدهر گر چه مژدند
 امواج ز غرقه گاه بیرون
 مهر و مہ را بمنزل انگند
 آمد بجناب ز خصمہ و ایلاس
 زان پس بلجہ در از کردند
 از عنسم نالید چوں چنانه
 رخشاں که بان آفتاب است
 آنجاست فرار این و مشتاق
 بتان فرار این دو یار است
 آیند زدور عشق کیشاں
 خالی ماند نہ قبر ایشان
 اہل ایماں بود کہ کافر

مطرب بر زن دف و چغانہ تاہسچو گل است زنگ زردم	ساتی مے وہ مکن بہانہ کامشب ختم این فسانہ کردم
---	--

در خاتمہ این نگار خانہ دارد کہ نوایے عاشقانہ

خوانند بشوق آشنایاں کردم سرخاٹ عشق نامش ہجری تاریخ در کفت آرمی زاعدا در یاقظ آرزو جو فرز نہم دہد مرا ببارک رویم بقباکے پر نیان نیت زندہ است نہ عرفی و نظای طبعم گشتے مقرب شاں تاخن بہ جگر زند معانی پنہ ہر بیت چو ابروئے نگار است ہر نقطہ چو خال روئے حور است نورش از ماہ تابا کا ہیست خورشید سپہر نختہ دانیم	این نامہ رسید چوں بیایاں شد بسکہ بزوق اہتمامش زین نام عدو اگر شماری ز ابیات شمارے سخن گو جایش دانا کند بتارک چشم بعباطے منعان نیت فیضیست نہ در جہاں نہ جامی تحسین کرے کہ تالاب شاں دل داد چو داؤختہ دانی ہر مصرعہ او چو زلفین یار است دیباچہ جمال روئے حور است روشن کن سینہ ہا سیاہیست سلطان مالک معانی نم
---	--

ملک شہزادہ شہنشاہ نامہ دریا نامہ
کتاب دروزر بر اہل دریا می ماند

گوهر چو بهر سخن فشانم
 غواص محیط کت من
 زانگونه که قیمتش نباشد
 راندم چو بصفحه هاستم راه
 از رنگ نگارخانه من
 خوشتر بود از نقوش بهر آید
 در خاطر من کس بجنگد
 این نیست کتاب صحف دلهاست
 این نیست کتاب خط یا دست
 این نیست سمر لب نگار است
 این نامه ز صفحه نگارین
 غم نیست نخواهد از حسودش
 کوی نظر این گهر نه بیند
 شکر کی بس کن که زین فسانه
 سر را بسجود کرده پیوند
 باشد تا صحف آسمانی

کتاب صحف فسانه

تا گوهر تاج خسرو انم
 بیرون آرد گهر ز معدن
 خورشید چو ز نیتش نباشد
 رانند مصور عجم راه
 یعنی رنگین فسانه من
 بتیش تیش چو سحر و آواز
 در دیده گل خسته گنج
 موج سخفش چو موج دریاست
 هر کخته چو نافه مشکب است
 هر سرخی او چو لاله زار است
 باشا نظم داد تریس
 کوراست که چشم ریگ سووش
 اعمی ز ریاض گل نه چینه
 غوغا افتاد در زمانه
 کن عرض کمنون که ایخداوند
 دارا این سلاک در معانی

دست کشادن بهر دُعا بدرگاه حنا لِق ارض و سما

یارب بصبح وصل جانان

یارب بشب دراز حیران

یارب بنوائے غم پسنداں
 یارب بدلِ اُمید واراں
 یارب پئے واقفانِ اسرار
 یارب بگدازِ عاشقانت
 چشمِ بجمالِ خویش بکشا

یارب بے عاے درو منداں
 یارب پئے جانِ دوستداراں
 یارب پئے طالبانِ دیدار
 یارب بہ نیازِ عاشقانت
 راہم بجنابِ خویش بنما

دارم کہ نہ جز تو خواہش کس
 مقصودِ دلم توئی دگر بس

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

قطعہ یارخ طبعراد مولوی حفیظ الدین نصاریٰ منصبدار مخلصین
 تلمیذ حضرت مصنف

ختمِ مگر دید چو سہ خا بہ عشق
 کھتمِ این جرءہ جامِ ترکیست

سنِ ہجرشِ نوشتہ غنصرہ
 کانِ اعجازِ کلامِ ترکیست

یا حی یا قیوم

تقریظ ریختہ کلک گھر سلک ناظم بمیال ناشر سپہال مولوی مرزا فضل گکیا صاحب لکھنؤی وظیفہ یا
تلمین حضرت مصنف منظرہ

تقریظ

ستایش و تپائش مر مبدعے را نرود که قریب انسانیہ را در صنعت گاہ ابداعے خود
با استعدادات گوناگون و ملکات پست لموں زیب و زینت بخشیدہ و جہتیکہ
مر مختصرے را زید کہ ایمان موجودات را گاہے با صور مختلفہ و اشکال تنوع
از عموم جنس بانواع تخصیص داده و گہے با قیود اصناف مقید ساختہ بہ گمانا
حکمت بالغہ اش اقتضای آن کرد کہ درین عالم کون و فساد در افراد ممکنات
افراد انسانی را با اقران نفس ناطقہ چنان جوہر قابل از کتم عدم مجلوہ گاہ
ظہور آورده کہ از حلیہ جوہر فرد آراستہ باشد و قدرت کاملہ اش تقاضای
آن کرد کہ در افراد بشریہ کہ ہر فرد از ان نصیبے از اوصاف جوہر فرد یافتہ ا
فردے را چنین عقل دور میں و طبیعت نکتہ چیں از کارخانہ فیض آشیانہ
خود عطا سازد کہ خرد نکتہ سخن معانی بہ و فہم دقیقہ شناسان ہمہ دانی با و
پہلو نرند بہ بنیہ بریں اینکہ درین زمانہ جوہر نگاہ آتش زبانی را ز سبب و نحوہی

زینتے یادگار شعراء سلف فرسخنوران خلف انورئی دوران حساقانی
 زبان یعنی حضرت ترکعلی شاہ صاحب ترکی قلندر عسکو حوصلہ و عالی خیال
 شاعر پائیہ تخت سرکار عالی قصہ سہتی و مہی وال را کہ حضرت محمد فضل شاہ صاحب
 پنجابی قدس ترکہ الغزیز در زبان پنجابی پیرایہ نظم وادہ بودند بلسان
 بجمعی چنان دسلک نظم کشیدہ کہ ہر کلمہ اش از دینتجا و ہر لفظش از گوہر بی بہا
 یاد می و ہر سبحان اللہ قصہ را از گلہائے رنگارنگ تشبیہات و استعارات
 و از ثمرات صنعت معانی و بیان و بدیع رشک فردوس بریں نمودہ ہے
 بریں گلشن جاوید بہار گمان خلد بریں میشود دین گلزار مظر انجبال ارم چشم
 تماشبہیں رومی مناسیدہ

مشنوی

زہے شاعر زہے مضمون اشعارہ

زہے گلشن چو نیساں شد کہ ہر بار

معانی چوں گھر در لفظ موزوں

اکلامش با معانی در مکنوں ہے

فصاحت با بلاغت دوش با دوش ہے

دستانق بار موزا و ہم آغوش

بیان سازو اگر او جزو مد را ہے

مناسید خامہ اش صد قصر و مدرا

کنندگر و صف رُوئے حور عیسیٰ را

نماید رو صفت خلد بریس را

نگار و گاہے چون از قطره مضمون

از و آرد صند ار اں موج جیسوں

کنندگر اوج جاے را بیانیے

گزار دیا کے خود بر لا مکانے

و ہر شبیہ گر با نخل زار سے ہے

بر آرد زو گل و صد برگ و باے

دہم شبیہ گر اورا بہ سجدے

یہاں بر خویش از منت ایادی

الہی تا بود این قصہ اخضر ہے

بروتا ہاں بود ہتاب و اختر ہے

دُعائے و ہلومی این روز و شب باد

کہ با اولاد تریگی باد آ باد ہے

نظم از مولانا قاضی بشیر الدین احمد صاحب حسامی تلمیذ حضرت خرم نوباد

<p>معجز نشدے تا یہ بیضیا نشدے گر کزدین او کحل سودا نشدے گر ترکی بسخن شاعر غوا نشدے گر ہم پایہ آں ماہر بیکتا نشدے گر روشنگر آئینہ دلباشدے گر ہر شعر بدعوئی یہ بیضیا نشدے گر در صورت او خوبی معنی نشدے گر</p>	<p>جاد و نشدے شعر بدلباشدے گر تعظیم کلانے نغمہ از سر خوبی در بزم سخن قابل تسلیم نمی شد کرنے رقم از نسخہ فیضی نہ جو آئے مقبول نخواستے بجا حکمت و نپوش فرعون صفتا قابل معجز نشدے سرخاب عشقش نشدے جان حسامی</p>
---	--

صحّت نامہ

صفحہ	غلط	سطر	نمبر صفحہ	تعداد
۵	۲	۳	۲	۱
یا بم	یا بر	۱۲	۲	۱
منظوم	مظاوم	۱۳	۵	۲
قبر	قیر	۱۱	۸	۳
ام من	مردہ امس	۶	۲۸	۴
خار	خاد	۱۱	۳۱	۵
فرزانہ	فرزند	۸	۶۹	۶

آخری درج شدہ تاریخ پر یہ کتاب مستعار
لی گئی تھی مقررہ مدت سے زیادہ رکھنے کی
صورت میں ایک آنہ یہ میہ دیرا نہ لیا جائے گا۔

